

20 KAPITLER

MOD

GEORGISMEN

Af
J. T. Juhl
Cand. Polit

Forfatter af
Er georgismen ikke tyveri?

J. T. Juhl
Cand. Polit
20 kapitler mod Georgismen

*

Udgivet 1915
A/S J.H. Schultz Forlagsboghandel

*

Digitaliseret 2011
af Per Møller Andersen
grundskyld.dk

Indhold

Indhold.....	3
Indledning.....	5
En lille oversigt.....	7
Selve grundværdiskattens uretfærdighed.....	8
Bliver alle fremskridt opslugt af jordværdien.....	13
Statens ret.	16
Ejendomsretten til jord.	18
En rigtig vurderings betydning.	22
Hvad vore prøvevurderinger viser.....	25
Usandheden om forbedringerne.....	30
Uenighed blandt de vise.	35
Hvorledes hr. Berthelsen vurderer.....	38
Udlandets eksempler.	41
A. De nordamerikanske byer.....	41
B. Kiautschau.	47
C. Australien.	48
D. England.	53
Skat på arbejde.	57
Lige skat på lige jord.	59
Georgismen og arbejdsløsheden.	61
Falder kapitalrenten.	67
Ikke sælger men køber.....	69
Billig jord.	74
Toldskatterne.	76
J. E. Langes tilståelse.....	79
Eksemplerne i "vore krav".	79
Større husmandsejendom.	81
Lille gård.	82
Almindeligt husmandsbrug.	83

Indledning.

I foråret 1914 udsendte jeg en pjece: *Er georgismen ikke tyveri?*, et angreb på georgismen. Jeg fandt nemlig, at man alt for længe havde ladet de hjemlige georgister have for frit spillerum, idet man lod dem oversvømme landet med flyveskrifter og pjecer som agitation for deres sag, uden at man foretog sig noget derimod, og lod dem drage fra møde til møde hele landet over, uden at der blev taget alvorligt til genmæle imod dem. Og mødte de endelig modstand, da var partiet ofte ret ulige, idet georgisterne gennem deres internationale organisation og ved deres rigelige pengemidler har kunnet uddanne agitatorer og udstyre deres forkæmpere med 'materiale', hvorved de på forhånd har stået bedre væbnet i kampen end deres modstandere.

Derfor har jeg taget til genmæle mod georgismen, derfor har jeg i nævnte pjece søgt at vise, hvad den ville føre til herhjemme, hvis den blev indført, og derved søgt at give dem, der vil søge oplysning om sagen, et andet og rigtigere billede af de georgistiske ideers virkninger end det, sagens forkæmpere stiller op.

Som det var at vente, er min pjece blevet stærkt angrebet fra georgistisk side; man har som sagt fra den kant været forvænt med aldrig at møde alvorlig modstand, og med opsparede kræfter er man da gået løs på mig og mine anskuelser, og man må lade d'herrer georgister, at de ikke har sparet sig.

Nogle har ment, at jeg var uvidende om sagen, (siden jeg ikke var enig med dem); andre har været mere tilbøjelige til at mene, at jeg skrev mod bedre vidende, (da de ikke kunne tænke sig, at nogen kunne sætte sig ind i sagen uden at give dem ret). Nogle erklærede, at de havde hørt og set det, jeg skrev, før, og at det var dårligt gjort, andre mente dog, at det var ret godt samlet og skrevet (men selvfølgelig galt og virkningsløst); nogle antog, at jeg ikke vidste, hvad georgisme var, andre søgte at skræmme folk fra at læse min pjece ved at fortælle, at jeg var højremand, og endelig mente en enkelt, at jeg vist ikke var ved mine fulde fem.

Georgisterne var meget vrede, og særlig vrede var de over, at jeg i min pjece havde brugt så stærke ord om og imod dem; nogle fandt endog mine udtryk så ubeherskede, at de knap ville diskutere med mig; de besindede sig dog, da de mente, at min pjece ellers let kunne gøre indtryk på ubefæstede sjæle.

Angående dette spørgsmål, om jeg har brugt for stærke udtryk, vil jeg gerne sige et par ord, inden jeg går videre i denne pjece, dels fordi jeg ikke tør love, at der ikke også i denne vil blive brugt stærke ord, dels fordi også enkelte upartiske folk syntes, at jeg måske var lovlig skarp.

Hvis man har mødt nogle georgistiske agitatorer på sin vej eller læst nogle af deres skrifter, vil man ikke have kunnet undgå at lægge mærke til, hvor rasende de udfald er, de retter mod det nuværende samfund og dem, der ejer jord; i de følgende afsnit vil der af og til i anden anledning blive citeret nogle georgistiske udtalelser, og man vil da få syn for sagen; ord som tyveri, retskrænkelse, rov, vold, uærlig og gemen er kun en brøkdels af de stærke udtryk, der anvendes; de tager hårdt fat i deres agitation, og de skåner ingen.

Når man da skal gå i rette med dem, må det ikke undre, at der falder drøje hug; og når jeg ord for ord logisk opbygger mine påstande, når jeg skriver ud af min ærlige overbevisning og beviser, hvad jeg siger, da kan udtrykkene ikke være for stærke.

Det er ynkeligt, at de, der til daglig i deres agitation tager så voldsomt fat, klynker og klager over, at der bliver taget for hårdt, og spiller forarget og forurettet, når de endelig engang træffer en modstander, der slår alvorligt igen. Hvis det var ulejligheden værd, kunne jeg citere side op og side ned fra georgistiske blade og skrifter, hvor der er brugt udtryk mod det nuværende samfund og dets medlemmer, mod hvilke mine ville blegne, men jeg skal nøjes med lejlighedsvis at give nogle prøver.

Dette til oplysning for de upartiske folk, der synes, jeg har taget for hårdt. Jeg har ikke sagt for meget, og jeg står ved, hvad jeg har skrevet. Georgisternes bebrejdelse i den retning tager jeg mig ikke nær; thi deres forargelse kan ikke være ægte.

Min pjece er angrebet stærkt, thi den har ramt. Man har fra forskellige sider indrømmet, at den var farlig, og den mængde ammunition, man har anvendt på den, viser til fulde, at selv de, der ikke åbent vil indrømme det, dog ikke er rolige ved den. Foruden snesevis af dagbladsartikler er der udsendt to pjecer imod den.

I min første pjece gik jeg løs på selve georgismens ide og dens virkninger herhjemme, hvis den blev indført. Med denne pjece agter jeg at imødegå de angreb, der fra georgistisk side rettes mod det nuværende samfund og en del af dets medlemmer. Den skal være et

svar på de daglige angreb, og et svar på de angreb, der er rettet mod min første pjece, og desuden en undersøgelse af en del af georgister-nes påstande, som jeg sidst lod ligge.

En lille oversigt.

For dem, der ikke har læst min første pjece, og andre, der i få linjer kunne ønske georgismens hovedlinjer trukket op, skal jeg ganske kort give et lille rids af Henry Georges ideer, da det noget vil lette forståelsen af det følgende.

Henry George mener, at jordens værdi viser tendens til stadig at stige; først og fremmest ser man det i og omkring de store byer og i nybyggerlande. Men også på landet ser man, at jordens værdi forøges, efterhånden som mennesket forstår at få mere og mere ud af den, men denne stigende værdi fastsættes i en højere pris, og den højere værdi kommer derved kun ejeren til gode, idet han, når han sælger jorden, får så meget mere for den, således at den nye ejer ikke bliver bedre stillet, end den forrige ejer var, da han købte ejendommen, før jordens værdi var steget. Den nye ejer må forrente en større købesum. Lejeren har heller ikke gavn af den stigende jordværdi, idet han må betale en højere leje, når grunden bliver mere værd.

Samtidig mener Henry George, at jordværdiens stigning skyldes samfundets udvikling og ikke den enkeltes arbejde. Særlig tydeligt ses dette fx. ved en jernbanes anlæg, idet grundene omkring den nye bane stiger i værdi, uden at ejerne behøver at foretage sig noget; men også i det store og hele stiger jordens værdi ved det fælles samfunds udvikling, uden at den enkelte har nogen påviselig skyld deri. Når jordens udbytte således vokser, skyldes det samfundets fremskridt, opfindelser osv. at den giver dette merudbytte, og når udbyttestigningen bundfælder sig i en højere jordværdi, kendelig ved en højere pris, da er det samfundet og ikke den enkelte ejer, der har ret til denne jordværdi.

Men som det nu er indrettet, får kun jordens ejere fordelene (gennem den højere jordpris og leje), og samfundet får intet for sine fremskridt.

Midlet til at gøre samfundet delagtig i fremskridtene er da for georgisterne kun ét, nemlig at sørge for ved en skattelovgivning at lade samfundet tilegne sig den stigende jordværdi og derved gøre

denne til et fælles eje. Det skal ikke være nogen socialistisk inddragelse af al ejendom, men en skattereform, hvorved hele udbyttet af jordværdien tages, således at jordværdiens pris i handel og vandel bliver lig 0, og skatten skal følge jordværdiens bevægelser, stige og falde med den, således at jordværdiens pris stadig holdes nede på 0.

Man vil afskaffe al anden skat, der er skat på arbejdet, og nøjes med den "eneste-skat", jordværdiskatten, 4 % af al jordværdi.

Man vil ikke alene tage den fremtidige kommende jordværdi, men man vil også tage den nuværende, fratage de nuværende ejere denne jordværdi, som man mener, de uretmæssig er i besiddelse af.

Man vil, for omtrent at bruge Henry Georges egne ord: *afskaffe den nuværende ejendomsret til jord og indføre en ny 'ejendomsret', der kun for den enkelte ejer skal forbeholde ham bygningers og forbedringers værdi* (se derom senere), *medens selve jordværdien* (jorden uden bygninger og påviselige forbedringer), *bortskattes*.

Ejendomsretten til jordværdien anerkender georgisterne ikke, de anser den for tyveri, og de nærer derfor ingen betænkeligheder ved at *bortskatte* den fra de nuværende indehavere af jorden.

Jordværdien herhjemme anslås til 3-4.000 millioner kr. Og skal da med en 4 % skat indbringe hele vort samfunds behov, 120-160 millioner kr. om året.

Denne georgistiske ide, som jeg har fremstillet i overensstemmelse med georgisternes syn — og ikke med mit, — har jeg i min tidligere omtalte pjece gjort til genstand for en grundig kritik, og jeg skal derfor ikke gøre det samlet her. Men i det følgende vil dog forskellige punkter blive taget op til fornyet undersøgelse.

Selve grundværdiskattens uretfærdighed.

Inden jeg nærmere går ind på georgisternes vildfarelser, på deres påstandes urigtighed, og på den skade, deres ideers gennemførelse herhjemme vil gøre, skal jeg ganske kort vise, at deres hovedpåstand om samfundets ubetingede ret til jordværdien er forkert, idet der er hensyn at tage, som de ganske lader ude af betragtning.

I min første pjece foretog jeg en skarp adskillelse mellem de allerede eksisterende jordværdier og de jordværdier, der i fremtiden vil blive skabt. De nuværende jordværdier kunne jeg absolut ikke være med til at berøve ejerne, idet de ved ejendommenes overtagelse var

købt og betalt af ejerne, hvorfor det ville være en blodig uret ved en skat at fratage dem denne jordværdi, idet man derved ville fremtvinge et prisfald, der ville berøve ejerne størstedelen af de kapitaler, de nu ejer i deres ejendomme.

De fremtidige jordværdier kunne jeg derimod tænke mig at beskattes ved en værdistigningsskat, men jeg opstillede som en uafviselig fordring, at man samtidig sikrede ejerne af jorden mod de tab, som udviklingen, der bevirkede stigning ét sted, samtidig forårsagede andetsteds.

Men denne fordring opfylder den georgistiske skat ikke, og derfor kan jeg ikke være med til dens gennemførelse, ikke engang for de fremtidige værdiers vedkommende.

Først er der det prisfald, der kan ske på én strækning samtidig med stigningen et andet sted. Flyttes fx. en banegård, stiger grundene omkring den nye plads, men samtidig vil grundene omkring den gamle plads sikkert falde i værdi. Samfundet kan da ikke uden videre tilegne sig alle de nye jordværdier, der opstår ved denne banegårdsflytning, uden samtidig at erstatte de jordværdier, der forsvinder ved samme lejlighed.

Men dernæst er der også de værdier, der ødelægges for ejeren på samme ejendom, på hvilken jordværdien stiger. Og på dette punkt begår georgismen en uret, som ikke kan forenes med al dens tale om ret og retfærd.

Dette meget vigtige forhold, jeg nu skal fremdrage, vil vise sig overalt, men det er særlig synligt i udkanten af byerne, og jeg skal derfor vælge mine eksempler derfra.

Når en by vokser, bliver jorden i og omkring byen jo gerne mere og mere værd, idet der vil kunne fås mere og mere ud af jorden eller af de bygninger, der kan bygges på den. Som bekendt forlanger georgismen, at jorden skal benyttes på den fordelagtigste vis, det vil fx. sige, at jorden i byerne skal bebygges på en i forhold til pladsen passende og økonomisk måde. Der må ikke ligge et lavt hus, hvor der kunne ligge et højt hus, der kan lejes ud; der må ikke ligge et gammelt hus, hvor et moderne hus kunne indbringe en langt større husleje; der må ikke ligge et gartneri der, hvor jorden er moden til bebyggelse, osv.

Dette vil georgisterne som bekendt fremtvinge ved at pålægge en jordværdiskat og ved at ansætte jordværdien efter den anvendelse,

som vurderingsnævnet mener er den økonomisk bedste, således at ejeren ganske vist har lov at bruge sin grund, som han lyster, men således at han altid skal svare en afgift, der er beregnet efter det udbytte, hans grund kunne give ved den bedste benyttelse; og det er som bekendt ikke blot en almindelig, mindre afgift, men en skat, der skal tage hele udbyttet af denne formentlige jordværdi. Der pålægges efter principperne en 4 % skat af grundværdien, og i praksis vil det derfor selvfølgelig gå således, at de mindre udbyttegivende huse må fjernes, så der kan bygges bygninger, der er mere tidssvarende, thi ellers vil ejerne ikke kunne svare den store skat.

Lad os tænke os et eksempel. En mand har en ejendom i en by, hvor fuld (4 %) grundværdiskat er indført. Vi tænker os endvidere et rigtigt vurderingssystem anvendt. Jordværdiens pris er da 0 og skal stadig holdes nede på 0 ved en stigende jordværdiskat.

Ejendommen er ansat til en jordværdi af 100.000 kr. Og altså til en jordværdiskat af 4.000 kr.

Huslejen er ca. 13.000 kr., skatten er 4.000 kr., og alle udgifter til drift osv. er 4.000 kr.; der bliver altså et absolut udbytte af 5.000 kr., hvilket bliver til en ejendomsværdi af 100.000 kr. i handel ogandel. Hvis der ingen jordværdiskat havde været, ville prisen have været ca. 200.000 kr., nemlig den nuværende pris 100.000 kr., (der kun svarer til bygningernes værdi), + de 100.000 kr. jordværdi, der imidlertid nu er bortskattet og ikke indeholdes i prisen i handel ogandel.

Nu sker der i løbet af de nærmest følgende år en meget stærk udvikling af byen, og nævnte mands ejendom bliver derved måske ikke tidssvarende. Han får ganske vist noget mere ud af den; huslejen stiger, og den stiger for hans ejendom måske op til i 7.000kr., hvilket jo skulle levne ejeren et stort nettoudbytte (9.000 kr.). Men grundværdiskatten er indført, og vurderingsnævnet ser, at jordværdien på mandens ejendom er steget meget stærkt, og at grunden fordrer en bedre benyttelse end den, han giver den, og vurderingsnævnet sætter da måske skatten op til 13.000 kr., idet jordværdien ikke mere er 100.000 kr., men takseres langt højere fx. til 325.000 kr.

Men med denne skat giver ejendommen ved den nuværende benyttelse ikke noget udbytte. Indtægten er 17.000 kr., men skatten er 13.000 og udgifterne til driften 4.000 kr., hvilket altså i alt giver 17.000 kr. udgift. Skattevæsenet har opnået det, det ville, det får manden dreven fra ejendommen. Nogle år kan han måske kæmpe

imod ved at indskrænke udgifterne til vedligeholdelse og driften, men det går ikke længe, og så må han forlade ejendommen.

Men det værste er nu, at han intet kan få for den.

Thi hvor den fulde georgistiske skat er indført, er jordværdiens pris 0, det vil sige, at ejerne kun ejer bygningens værdi. Når der købes en ejendom, er det kun bygningerne, der betales. Men i dette tilfælde så vi, at ejendommen gav 0 i udbytte, og at den høje jordskyld fordrer, at der bygges en ny tidssvarende bygning på stedet. Men da er den gamle bygning, der var hele den gamle ejers formue, intet værd. Den er kun til nedrivning, og han må forlade sin ejendom, sin jord, uden at få noget for den; georgismen har drevet ham bort.

Der rejser sig derefter på grunden en ny, flot forretningsbygning, der kan svare den store skat. Men stiger byen alt for hurtigt, har vi den samme historie om igen. Ejendommen bliver hurtigt forældet. Nu, under de nuværende skatteforhold, får ejeren erstatning for den ødelagte bygning derved, at han ejer det hele, også grundens værdi. Bygningerne falder ganske vist i værdi, men grunden stiger. Og han kan derfor altid sælge sin ejendom og få sin formue ud af den igen.

Vi må huske på, at denne værdiødelæggelse af de nu eksisterende bygninger kan ske på kort tid. Anlægges der en jernbane i en by, vil et lille hus lige ved siden af banen blive absolut utidssvarende. Under de nuværende forhold får ejeren erstatning derigennem, at hans grund til gengæld samtidig bliver mere værd, men under georgismen skal der pålægges en skat, der får denne grundværdi ned på 0, og manden ejer da kun huset, som kun er til nedrivning.

Det samme gælder fx. en gartners ejendom i nærheden af en by. Han kan tvinges til at rive drivhuse og alt ned, han tvinges ved den hastigt stigende skat til at opgive den virksomhed, som han har drevet i mange år, til at forlade den jord, han har plejet og kultiveret op til at kunne bære kostbare planter; den skal han nu forlade, da den skal bruges til store bygninger.

Som det nu er, kan han for det første, da der ikke er så tyngende skatter, vente med at forlade jorden, selvom byen vokser. Hans udbytte vokser noget, og han betaler derfor noget højere skat; men han kan måske trods byens vækst dog bevare sin virksomhed i nogle år. Men når han endelig opgiver den, da sker det kun således, at han kan få sine bygninger og drivhusene, hvis værdi er ødelagt af grundens

stigning, godt betalt af den dyre grund; det er erstatning for den opgivne virksomhed og den i den anbragte kapital.

Men under georgismen ødelægges hans del af ejendommen, ved at jordværdien stiger, men jordværdiens stigning får han intet af.

Og det tør man kalde retfærd.

Man vil svare: "Han må amortisere sine bygninger, sine drivhuse hurtigere end nu". Men hvem garanterer, at han får tid dertil. Udviklingen sker jo langt hurtigere på nogle steder, end nogen kan ane.

Og med hvad skal han¹ amortisere? Det stigende udbytte tages jo af en jordværdiskat; den tager jo år efter år det stigende udbytte for at holde jordværdiens pris nede på 0.

Således vil det gå i og omkring byerne, stationerne osv. Den georgistiske skat kræver de gamle rygninger og virksomheder fjernede; men ejeren får ingen erstatning for dem. Den erstatning, han under de nuværende forhold får gennem en højere pris for jorden, vil han ikke se noget til under georgismen, thi skatten vil have bortskattet den højere pris. Disse eksempler er taget fra byerne. Men det samme gælder selvfølgelig også på landet. Hvis fx en større bondegårds jord af vurderingsnævnet findes at burde anvendes til husmandsbrug, vil jorden blive sat til en langt højere skat, der skal fremtvinge denne udstykning. Men bondegårdens bygninger vil da selvfølgelig falde stærkt i pris, thi de er jo ikke til megen nytte, når der skal bygges husmandshuse på gårdens jord.

Og således går det overalt.

Samfundet skaber værdier, men samfundet ødelægger også værdier. Det kan man finde sig i og indrette sig efter, når alt får lov til at gå sin naturlige gang således som nu.

Men georgismen fremtvinger en hastig udnyttelse af disse nyskabte værdier, og georgismen fremtvinger derved en hæsblæsende ødelæggelse af de eksisterende værdier. Men dermed ikke nok; georgismen tilkender samfundet alle de nyskabte værdier, de vok-

---

¹ Der må amortiseres. Det vil der selvfølgelig også blive gjort forsøg på, men det vil være vanskeligt her at amortisere de måske hastigt bortflygtende værdier. Dog ét er i hvert fald sikkert, denne amortisation må forøge udgifterne ved ejendommens drift meget, må drive huslejen i vejret og forøge risikoen ved byggeriet, et betydningsfuldt moment ved bedømmelsen af, om huslejen vil stige eller falde under georgismen. (Se *Er georgismen ikke tyveri?*).

sende jordværdier, *men de værdier, der ødelægges, de eksisterende forbedrings- og bygningsværdier, dem får de private, de der ejer og dyrker jorden, ingen erstatning for.*

Jeg benægter altså ikke alene som foran nævnt og som særlig omtalt i min tidligere pjece, den georgistiske anskuelse, at samfundet har ret til de jordværdier, der nu eksisterer, men jeg benægter også det hovedprincip, at samfundet har uindskrænket krav på de jordværdier, der efterhånden skabes; thi jeg har vist, hvad det fører til, jeg har vist, at der begås en blodig uret mod de ejere, der har anbragt kapitaler i og på den jord, som vurderingsnævnet pludselig forlanger en anden og bedre benyttelse af.

Jeg benægter således samfundets uindskrænkede ret til at bortskatte jordværdien, idet jeg kræver alle berettigede interesser beskyttede. Dette udelukker ikke en værdistigningsskat, der kan give samfundet den det tilkommende part ved fremtidige værdistigninger, men der må tages de nævnte berettigede hensyn. Og jeg fastholder mine stærke udtryk mod georgismen, thi det kan aldrig blive andet end skrigende uret, at staten skulle sikre sig alle de gode virkninger ved tidens udvikling, men lade folk beholde de slette.

Bliver alle fremskridt opslugt af jordværdien.

En af hovedgrundene til, at georgisterne mener, at jordværdiskatten bør indføres, er, som vi så, den, at de mener, at alle fremskridt opluges af jordværdien. Det er i det hele taget meget yndet af vore yderliggående demokrater at fremstille samfundsforholdene, som om fremskridtene i produktionen ikke kom den store almenhed til gode. Socialisterne mener, at kapitalisterne tager det hele, georgisterne tror, at kun jordejerne høster fordelene, og at den store befolkning endnu lever under samme forhold som i tidligere århundreder, og at den ingen mulighed har for at komme op på en bedre levestandard, så længe jorden er under den nuværende private ejendomsret.

Jeg skal ganske kort vise, at dette ikke er overensstemmende med virkeligheden, og at således en af de vigtigste grundpiller for den georgistiske lære vakler.

Til udgangspunkt vil jeg her tage et citat af den nys afdøde socialdemokrat Gustav Bang i *Social-Demokraten*. Det citerede stykke er taget fra en artikel mod forbrugsskatter; han vil ikke have skatter på

forbruget, end ikke *luksusskatter på genstande, der udelukkende forbruges af overklassen, thi hvad der er luksus i år, er ophørt at være det ad åre, og netop en beskatning af en sådan vare virker jo til at fordyre den, og dermed til at sinke dens demokratisering, dens gradvise synken ned mod det punkt, hvor den også bliver tilgængelig for arbejderne.*

Dette er klart og kyndigt set, siger godsforvalter Sofus Berthelsen, georgisternes førstemand, i det georgistiske tidsskrift *Ret* 1911-12, side 36.

Og begge d'herrer har ret. Hvad der er luksus i år, har ophørt at være det ad åre.

Men man kan ikke det ene øjeblik erklære, at fremskridtene ikke bliver andre til gavn end jordejerne (eller som socialisterne siger: kapitalisterne), og det andet øjeblik hævde, at det, der nu er luksus, efterhånden bliver allemands eje. Thi dette sidste er jo netop fremskridtet, det viser jo netop, at fremskridtene kommer alle til gode.

Det, der her har fået hr. S. Berthelsen til at give sin tilslutning til disse Gustav Bangs ord, er hans had til al told og alle andre skatter end jordværdiskatten, *men derved kommer han til at indrømme, at Henry Georges og hans egne udtalelser om, at jorden og jordejerne tager alle fremskridt, ikke er rigtige.*

Vi tør derfor med hr. S. Berthelsens egen bekræftelse ('klogt og kyndigt set') sige, at mangt og meget, som før kun var forbeholdt overklassen, nu bruges af alle, også de mindre velstillede og de fattige, og *vi kan derfor slå fast, at verdens fremskridt virkelig kommer menneskeheden til gode.*

"En arbejder kan producere så mange gange mere med det samme arbejde nu end før, men arbejderen mærker det ikke, han lever nu lige så tarveligt som før," siges der.

For det første viser Gustav Bangs udtalelse, at dette sidste er ikke rigtigt. Hans bolig er, — skønt det endnu kan være skralt nok mange steder, — bedre end før, han har tættere mure, han har kakkelovn, (før havde han kun et ildsted), osv., hans kost er bedre, hans klæder er bedre osv.

Men dertil kommer ting, som man ikke må glemme, det er alle de øvrige fornødenheder, som vi nu alle har, og som man tidligere ikke kendte; fornødenheder, der bestrides af folk, der ikke direkte deltager i produktionen, folk, der vel er med til at forøge produkti-

onsevnen for os alle, men for hvem de direkte producerende må arbejde. Tænk, hvor stort et lærerpersonale vi har; vi har læger, tandlæger og apotekere, vi har en mægtig stats- og kommunal administration, der er nødvendig til at lede og beskytte samfundets medlemmer, vi har forsikring og forsørgelsesvæsen osv. osv. Alt er det noget, hvoraf man intet havde eller i hvert fald kun lidet i gamle dage.

Dengang tog alle eller langt den overvejende part af befolkningen del i den direkte produktion af fornødenhederne, af de absolut uundværlige fornødenheder. Nu er de fornødenheder, som vi kalder nødvendige, blevet langt flere, og en stor del af de direkte arbejdende er afgivet til at fremskaffe dem, men samtidig må alle de direkte arbejdende skaffe fornødenhederne (til sig selv og) til den anden store og stadig voksende part af menneskene, der er overgået til vedligeholdelsen og fremskaffelsen af de intellektuelle fornødenheder (undervisning, forsikring, administration osv.), som vi nævnte.

Og de kan det; kan det, fordi den enkelte arbejdendes produktionssevne ved maskiner osv. er blevet forøget så stærkt; men således er altså verdens fremskridt kommet os alle til gode.

Og tidligere arbejdede folk til det sidste, nu underholdes vi, når vi ikke kan arbejde mere (af vore egne opsparede midler, af vor familie eller af samfundet); tidligere døde folk i en yngre alder, nu bevarer livet længere, og bl.a. forlænges de sidste, ikke så arbejdsdygtige år; nu holdes der liv i mange mindre arbejdsdygtige eller slet ikke arbejdsdygtige individer, der underholdes af os andre, i tidligere tider gik de straks til grunde osv. Men selvfølgelig er alt dette ikke gratis. Det er alt sammen noget, der tages af den forøgede produktion, det er noget, der bekostes af fremskridtene.

Verdens fremskridt har således virket til, at vi alle er delagtige i goder, som tidligere tider ikke drømte om, og det er derfor positivt urigtigt, når det hævdes, at alle fremskridt kun er blevet nogle få til gavn.

"Men fattigdommen," vil georgisterne sige, "den findes endnu." Ja, det gør den! Men for det første er den ikke så hård og ubarmhertig, som den har været, målt direkte og vel næppe heller forholdsvis set. Vor tids fattige lever under forhold, som for fortidens fattige ville synes gode; noget andet er, at fattigdommen nu af vor tids mennesker måske omtrent føles lige så hårdt, som fortidens fattigdom følte af

datidens mennesker, idet hele niveauet, hele levestandarden er hævet, idet fremskridtene har hævet alles fordringer til livet.

Fattigdommen vil ikke kunne afskaffes, men den kan lindres, vi kan arbejde på at gøre den mindre tung, vi kan søge at hjælpe dem, der uforskyldt er kommet i nød, og der er også og bliver stadig gjort meget i den retning. Men afskaffe den, tror jeg ikke, man kan, og det formår ej heller georgismen.

Fattigdom vil vedblivende eksistere, så sandt vi mennesker ikke er, som vi burde, så sandt der må være noget, en frygt for noget, til at drive os mennesker frem til stadigt arbejde. Men det er galt, når der påstås, at fremskridtene ikke er kommet os til gavn. Hele levestandarden er hævet, udbyttet af arbejdet er ganske vist vokset umådeligt, men vore fornødenheder og vore krav er også steget.

"Hvad der er luksus i år, har ophørt at være det ad åre."

Statens ret.

Blandt georgisterne har man været meget fornærmet over, at jeg i min første pjece har brugt udtrykket: "er georgismen ikke tyveri?", og at jeg har besvaret dette spørgsmål bekræftende, og at jeg endog har anvendt udtrykket rov. (i parentes må jeg bemærke, at disse udtryk er hentede fra den georgistiske agitation, hvor de anvendes hvert øjeblik om de nuværende ejere af jorden og det nuværende skattesystem.

Man fremstiller fra den side georgismen som indførelsen af retfærdighedens grundsætninger, og det kan aldrig være tyveri eller rov.

Hvis tyveri og rov skulle defineres bogstaveligt, ville man jo nok rent formelt kunne indvende adskilligt imod mine udtryk; men jeg har tidligere fremstillet, hvorledes man fra georgistisk side anvender udtrykkene om det nuværende samfunds jordejerret og om skattelove, der går i modsat retning af de georgistiske (se: *Er georgismen ikke tyveri?*), og de formelle indvendinger kan vist derfor lades ude af betragtning.

"Men kan retfærd være tyveri?", spørges der, og hr. Alfred Pedersen (medredaktør af det georgistiske månedsskrift *Ret*) har endog skrevet en hel pjece med denne titel imod min. Georgisterne ræsonnerer omtrent som så: Virkningen for de nuværende ejere er ligegyldig; om de lider tab ved reformen, spiller ingen rolle, de mister kun,

hvad de ingen ret har til; reformen gælder folkets ret, indførelsen af retfærd, og så er handlingen — trods virkningen — ikke tyveri.

En nok så nøgtern slutning vil vistnok den være, som jeg drager, det er følgende: Når virkningen er, som den er (berøver de nuværende ejere af jorden deres formue), så kan handlingen ikke være retfærd, og så har man lov at sidestille den med tyveri, thi som sådan virker den.

Man søger så at tage teorien til hjælp for at bevise, at georgismen ikke formelt er tyveri. (Det har jeg som nævnt heller ikke påstået, jeg har kun set på det reelle), og man fremdrager en række citater af berømte retslærde, der skal bevise, at staten har ret til at beskatte jorden, idet samfundet har en andel i alt og da også ret til at tage noget af alt til at bestride sine udgifter med. Man citerer således A. S. Ørsted og professor H. Matzen, og det er ikke langt fra, at man gør dem begge til georgister. A. S. Ørsteds virksomhed ligger så langt forud for vor tid, så om ham skal jeg ikke tale, men om professor Matzen tror jeg nok, jeg med rolig samvittighed tør sige, at georgist var han ikke, og georgist var han aldrig blevet, om han havde levet den dag i dag og havde læst samtlige hr. S. Berthelsens og hr. Alfred Pedersens citater og skrifter, (han nåede sikkert for øvrigt at læse en del af hr. Berthelsens).

Jeg har i min første pjece skrevet noget lignende som, at staten ikke havde lov at tilegne sig en mands formue uden erstatning, og jeg 'tilføjede' i parentes grundlovens § 82. Og ved hjælp af de omtalte citater vil georgisterne så bevise, at staten har fuld ret dertil, og at staten ikke kommer i konflikt med grundlovens § 82, når tilegnelsen sker ved en skattelov, thi staten (samfundet) har absolut skatte pålignings ret.

Men selvom grundlovens § 82 ikke formelt måtte udelukke en lov, der i overensstemmelse med georgisternes krav konfiskerede jordejernes formue helt eller delvist ved en beskatning, så kan der dog næppe være tvivl om, at dette ville være i strid med grundlovens ånd. En grundlov er mere end nogle paragraffer og ord. Der er noget, der hedder grundlovens ånd. (tænk blot, hvor meget der er skrevet om juni-grundlovens ånd). Og ånden i grundlovens § 82 nægter absolut staten ret til at kaste sig over en bestemt klasse medborgere og konfiskere deres formue uden erstatning til fordel for alle andre. Og således vil georgismen virke; denne skattereform er mere end en år-

lig indtægtsformindskelse, den er en kapital-formindskelse for jordejerne. (se: *Er georgismen ikke tyveri?* og afsnittet i denne pjece: *Ikke sælger men køber*).

Professor Matzen skriver, (det er et af de fremdragne citater), at samfundet har en 'vis ret' i tingene, dermed forstås ret til at beskatte tingene, altså også jorden.

Men der står en 'vis' ret. Og nu er det, at jeg nok tør svare for professor Matzen med hensyn til hans opfattelse af denne 'visse' ret og ånden i den; (professor Matzen hævdede netop stærkt, at der måtte tages tilbørligt hensyn til ånden i lovens paragraffer); det har sikkert ikke været hans mening, at samfundets 'visse' ret skulle gå så vidt, som Henry George forlanger: At samfundet skal tage kernen, og de private kun beholde skallen, (se næste afsnit).

Selvfølger har staten ret til at lægge skat på jord. Det har jeg aldrig tænkt mig, at den ikke skulle have. Men det, jeg har påstået, er, at det strider imod, hvad der ellers (i almindelighed) er lov og ret, og mod ånden i grundlovens § 82 at lægge alle skattebyrder på ét erhverv, således at dettes udøvere bliver berøvet en meget stor del af deres formue; og at dette vil blive tilfældet ved georgismens indførelse, er ikke bleven afkræftet, knap nok bestridt. Se afsnittet: *Ikke sælger men køber*).

Om det da bliver med en formel ret, synes jeg er af ret underordnet betydning, og det samme vil sikkert i hvert fald også de synes, hvem det går ud over, jordejerne i by og på land.

At georgisterne kalder det retfærd, det bliver deres sag; retfærdigheden kan jeg ikke få øje på. Jeg ser på realiteterne, og derfor bliver jeg ved at kalde georgismens virkning ved dens rette navn, og det er ikke retfærd, men det slemme ord, som jeg begyndte min første pjece med.

Ejendomsretten til jord.

Medens jeg i min første pjece sidestillede georgismens indførelse med tyveri, undlod jeg dog at komme videre ind på selve spørgsmålet om ejendomsretten til jorden under georgismen. Jeg anerkendte, at der var en absolut modsætning mellem socialdemokrater og georgister, idet de første vil afskaffe privatejendomsretten (også) til jor-

den helt, gøre alt til statsejendom el. lign.², medens georgisterne derimod vil bevare en vis ejendomsret til jorden og kun tage hele jordværdien ved en skat.

Det i noten nedenfor omtalte angreb på enkelte udtryk i min pjece, hvori man vil pådutte mig, at jeg har givet en falsk fremstilling af, hvad georgismen er og vil, bringer mig imidlertid til at tage spørgsmålet om georgismens stilling til jordejendomsretten op til undersøgelse her.

---

² Dette har jeg meget nøje præciseret i min første pjece. Ingen, der læser den ordentligt, vil være i tvivl herom efter min fremstilling. Imidlertid har hr. S. Berthelsen, Høng og hr. Alfred Pedersen i de pjecer, de har skrevet imod min, anset det for formålstjenligt at falde over en sætning, de har fundet i min pjece: årsagen til det forkerte (efter georgisternes mening) er *at jorden er i privat besiddelse*, idet de derefter beskylder mig for ikke at vide, hvad georgismen er. Og for at ville vildføre folk og bilde dem ind, at georgismen vil tage jorden fra folk. På dette bygger de et stort angreb på mig. Så man må så det indtryk, at jeg på denne sætning har rettet et voldsomt stød mod georgismen.

Jeg må straks indrømme, at jeg måske nok kunne have valgt et bedre og mere korrekt udtryk. (at sætningen rives ud af sin sammenhæng, forandrer også en del), men man må ikke forlange mere af mig end af d'hr. georgister selv. Og jeg må fastholde, at jeg ikke der og andre steder, (hvad man også vil beskyldte mig for), har blandet ordene jord og jordværdi og besiddelse af jord og andre udtryk mere sammen, end d'hr. georgister selv har i deres skrifter; og da jeg har hentet min viden om georgismen fra d'hr.s skrifter, må man ikke bebrejde mig, at jeg er kommet til at bruge de samme udtryk som de. Jeg skal således nævne, at en af "Den Danske Henry George Forenings bedste mænd, (han er vist sekretær i den). Hr. J. L. Bjørner, i sin bog: *Mål og midler*, side 22, skriver: "*At jorden er i privat besiddelse*"* gør det muligt for kapitalmagten at kapitalisere jordrenten og derved tage jorden bort under fødderne på det arbejdende samfund". Denne brave georgist, hvis bøger anbefales på det bedste i de georgistiske blade, bruger altså her selv samme udtryk, som jeg bliver angrebet på det groveste for. Hvorvidt jeg har læst hans bog lige før, jeg skrev min, og jeg derfor har sætningen derfra, ved jeg ikke, men jeg synes ikke, der er særlig grund til at falde over mig og påstå, at jeg vil give folk en falsk forestilling om, hvad georgisme er, når jeg kun skriver, hvad jeg finder i georgisternes bedste mænds egne bøger.

* Kursiv ved forfatteren.

Hvis jeg så endda havde bygget noget på dette udtryk; men jeg må fastholde, at ingen, der læser min pjece kan være i tvivl om, at jeg fuldt og helt giver georgisterne, hvad der kan tilkomme dem på dette punkt. Nemlig at de vil lade folk dyrke deres jord som nu og lade dem beholde ejendomsret til deres ejendomme, og jeg har ikke på noget punkt argumenteret mod dem ud fra anden opfattelse. Hr. S. Berthelsen og hr. Alfred Pedersens angreb på mig på dette punkt kan kun skyldes *ond vilje og mangel på virkelige argumenter mod mine angreb*.

Men for at hr. S. Berthelsen ikke bagefter atter skal fare ud imod mig med et: nu giver hr. Juhl en forkert fremstilling af georgismen igen, skal jeg denne gang være så forsigtig straks at citere Henry George og en del georgisters udtalelser og holde mig til dem. Jeg venter da, at hr. S. Berthelsen i hvert fald først vil rette sit skyts mod dem og ikke imod mig.

I sin bog *Progress and Poverty (Fremskridt og fattigdom)* skriver Henry George: "Historically, as ethically, private property in land is robbery". Hr. J. E. Lange, en anden af georgisternes førstemænd, oversætter dette således: "*Både historisk og etisk set er den personlige jordejendomsret et rov*".

Overskriften til bog VIII, kapitel I i samme bog lyder: "Private property in land inconsistent with the best use of land". Oversættelsen lyder: "*Privat jordejendomsret er uforenelig med den bedste udnyttelse af jorden*".

Jeg kunne citere mange andre eksempler.

Af danske skrifter plukker jeg lige et par prøver.

I *Fem samtaler om Georges reform*, side 10, lader forfatteren, hr. P. Larsen (også en kendt georgist), georgisten (forfatterens talerør) sige:

"Al jordejendomsret grunder sig til syvende og sidst på selvtægt, ligeretskrænkelse, vold, erobring, rov", (Denne pjece udsendes i hundredvis af eksemplarer, uddeles og sælges billigt, og der reklameres for den af de samme folk, som tillader sig at bebrejde mig, at jeg bruger stærke udtryk).

Hr. J. E. Lange skriver i en polemik, senere optrykt i *For og imod georgismen i Danmark*, (en pjece, der stadig sælges og anbefales af georgisternes organisation): "Vi fordrer simpelthen jorden udleveret til den retmæssige ejer: folket. — De, der i god tro køber tyvekoster, har dog ingen erstatningskrav overfor den bestjålne, han må udlevere den uden knurren". Jeg behøver ikke at komme med flere eksempler, (jeg kunne komme med dem i dusinvis). Det fremgår tydeligt nok af disse citater, hvorledes georgisterne ser på den nuværende ejendomsret til jord. (Og man vil vist indrømme mig — i anledning af det i foranstående note omtalte angreb, — at, hvis jeg ville have givet en 'falsk' fremstilling af georgismen, hvad jeg altså er beskyldt for, og hvis jeg ville bilde folk ind, at georgisterne vil tage jorden fra dem, så havde jeg bl.a. i disse citater et udmærket materia-

le og behøvede ikke at have indskrænket mig til den omtalte lille sætning.) Blandt georgister står der stor strid om spørgsmålet, idet hr. S. Berthelsen og nogle flere med ham vil hævde, at man har oversat Henry George galt, (derfor citerer jeg Henry George på originalsproget), idet han vil påstå, at der i de engelske ord 'Property in land' (ejendomsret til jord) ligger noget andet end i de danske. Jeg skal ikke komme ind på en længere udredning af dette spidsfindige spørgsmål og de forskellige fortolkninger; kun skal jeg sige, at hr. S. Berthelsens alenlange forklaringer, som bestrides af andre store georgister, for mig nærmest gør indtryk af at være forgæves forsøg på at dække over Henry Georges kraftige udtryk, som han er bange for skal blive misforstået. Det ville være betydeligt nemmere at fornægte dem. Men helgenen Henry George må ikke røres, så hellere 'fortolke' ham sønder og sammen.

Der er ingen misforståelse tilstede. Det er, som georgisten hr. S. Loria, (der er translatør), skrev mod hr. Berthelsen: "En håndgribelig kendsgerning, at ophævelsen af privatejendomsretten til jord netop udgør kernepunktet i Henry Georges lære og hans mesterværk: *Fremskridt og fattigdom*."

Det er ganske givet, at Henry George vil have den nuværende ejendomsret afskaffet, og hr. S. Berthelsen står ret ene med sine hårtukne undskyldninger. Men man må på den anden side indrømme, at Henry George vil sætte en anden ejendomsret i stedet, han vil afskaffe den gamle ejendomsret, men dog så der formelt bliver noget af den tilbage, eller rettere, så en ny slags ejendomsret træder i stedet.

Det udtrykker han således, (jeg bruger hr. J. E. Langes oversættelse): "Lad dem vedblive at kalde den deres jord. Lad dem købe og sælge, borttestamentere den og lade den gå i arv. Vi kan rolig overlade dem skallen, når vi får kernen.

Med andre ord, det er kun en ren form for ejendomsret til jord, der bliver stående, og striden mellem georgisterne indbyrdes er derfor kun en strid om ord, nemlig om hvorvidt det rent juridisk skal kaldes at ophæve jordejendomsretten eller ikke.

Men det er ganske ligegyldigt, hvilket formelt resultat man kommer til. I realiteten er resultatet givet, og det er det, som Henry George selv siger: Lad blot jordejerne blive ved at kalde jorden for deres; vi, samfundet, tager indholdet.

Henry Georges ord rammer centrum; det er et overmåde nøjagtigt billede. Folk kan få lov at kalde jorden for deres, men i virkeligheden er den det ikke. Det er georgismen.

Georgismen fratager de nuværende ejere en meget stor del af deres formue, idet den vil tage jordværdien fra dem. Den vil få ejendommenes værdi til at falde, og når prioriteterne bliver liggende, bliver det altså de nuværende ejere, der mister deres penge og ikke først prioritethaverne, hvad man undertiden vil bilde folk ind fra georgistisk side.

Skallen beholder de nuværende ejere, kernen tager samfundet. Men det kunne tænkes, at for adskillige ville skallen gå i stykker, når kernen blev taget ud.

Og hvad er kerne, og hvad er skal. Det skal det offentliges vurderingsnævn afgøre, og den private mand må bøje sig. Andet steds har jeg i denne pjece vist, hvor vanskeligt det er at finde jordværdien, at skelne skal fra kerne, og det er derfor en i høj grad usikker slags ejendomsret til jord, som georgismen vil indføre. Ingen vil kunne vide, hvad han ejer. Skellet mellem, hvad der er privates, og hvad der er samfundets, kan flyttes vilkårligt og vil blive flyttet vilkårligt og hensynsløst.

Georgisterne vil afskaffe den nuværende ejendomsret til jord, de vil ganske vist indføre en ny i stedet, men jeg tror ikke, at de, der ejer jord, skal være glade ved byttet.

En rigtig vurderings betydning.

Når georgisterne — som vist i forrige afsnit — vil afskaffe den nuværende ejendomsret til jord, hvor ejeren ejer alt, også værdistigningen, og i stedet for vil indføre en tilstand, hvor ejeren kun ejer bygninger og eventuelle påviselige forbedringer, medens samfundet ved en skat vil tage hele jordværdien, da må det — bortset fra alle andre anker — være en hovedbetingelse, at denne jordværdi kan findes ganske nøjagtigt.

Der er nemlig det særegne ved en skat på jord, at den ikke blot betyder en indtægtsformindskelse for ejeren, men at den samtidig bevirker et prisfald på ejendommen svarende til ca. 25 gange det pålagte skattebeløb. Når der pålægges en gård en skat på jorden af fx. 40 kr. årligt, vil jordens pris falde med ca. 1.000 kr. i handel og van-

del, lige såvel som en ophævelse af en jordskat vil få jordens pris til at stige med 25 gange det ophævede skattebeløb. Dette har jeg meget nøje påvist i min første pjece, og deri er jeg for øvrigt enig med georgisterne, (se også afsnittet *Ikke sælger men køber*).

Man forstår derfor, hvor vigtig en rigtig vurdering er, når man vil lægge alle skatter over på jorden og ved en skat fratage ejeren hele udbyttet af jordværdien.

Ganske vist skal alle andre nuværende skatter og afgifter ophæves samtidig med jordværdiskattens indførelse, og dette vil måske virke noget i modsat retning til at hæve prisen, idet jordens brugere derved fritages for nogle byrder; men det er dog tvivlsomt, da alle andre erhvervs udøvere samtidig slipper for de samme skatter; dette er omtalt i afsnittet: *Ikke sælger men køber*, sidste del. Men denne ophævelse af de gamle skatter er ét, og pålægget af og vurderingen til den nye skat er et andet. Thi de gamle skatters tryk har altså hvilet på ejendommene og har måske sat prisen noget ned, hvor meget ved ingen, men det er dog et eller andet givet beløb for hver ejendom; og ved skatternes ophævelse stiger hver ejendom altså i pris med dette beløb en gang for alle. Men derefter skal den nye skat pålægges ganske uafhængig af virkningen af de gamle skatters ophævelse. Og den nye skat skal følge jordværdiernes svingninger, og stadig skal der hvile en skat på ejendommene, der er lig udbyttet af denne jordværdi. Jordværdiskatten betyder et kapitaltab af 25 gange den pålagte skat, og det samme betyder en hvilken som helst senere forhøjelse af skatten. For jordens ejer er det derfor af overordentlig betydning, hvilket resultat disse jordvurderinger får. Thi tages der for meget, tages det jo af hans privatkapital. Det er et stadig åbent spørgsmål, et spørgsmål om hans formue (ikke en årlig afgift alene). Pålægges der hans jord en skat af 2 kr. mere pr. td. land, bliver jorden 50 kr. mindre værd i handel og vandel. Jordværdiskatten vil kun gøre jordværdien lig 0 ved at tage hele jordværdiens udbytte, men tager den blot 2 kr. mere om året, gør den også 50 kr. af ejerens part (forbedringer og bygninger) til 0. En fejl får derfor stor betydning, og det er altså ganske nødvendigt at få slået fast, hvad der er jordværdi og hvad ikke, når man vil gå over til en fuld beskatning af den. Og vanskelighederne bliver ikke mindre derved, at det ikke engang er det udbytte, der fås af jorden og jordværdien, der skal regnes med, men det udbytte, den ville give, hvis jorden blev benyttet på den bedste måde, en fejl-

tagelse, ja blot en forandring, (der måske efter georgisterne princip er fuldkommen rigtig), i skatteansættelsen kan derfor for ejeren betyde store kapitaler. Den kan betyde, at han måske endnu er en velhavende mand, den dag han sælger sin ejendom, og den kan betyde, at han måske er fattig. En vurderingsforandring kan betyde, at han mister de penge, han har anbragt i forbedringer på jorden, eller at han intet får for sine bygninger. Vurderingen, der er afhængig af samfundets vurderingsmænd er til stadighed bestemmende for hans formue og hans virksomheds beståen.

Det er meget almindeligt, at georgisterne hævder, at vurderingen af jordværdien er den letteste sag af verden, men efterhånden er det dog gået op for dem, at det måske ikke er helt at løbe til. Man hævder dog stadig, at det er en meget lettere vurdering end vurderingen til alle de forskellige nuværende skatter, vi har. Det kan være; jeg tvivler dog i høj grad derpå og henviser til side 32 og side 45. Men der er en betydelig forskel, og det er den, at der jo ikke er nogen, der i øjeblikket tænker på at lægge alle skatter over på en eneste af vore nuværende vurderinger alene, (hvad enten det er ejendomsskylden eller indkomst- og formueskatten eller andre). Fejlene, — og dem er der selvfølgelig mange af, — bliver betydelig mindre jo mindre skatten er; og derved, at statsindkomsterne opkræves efter et helt system af forskellige skatter, udlignes disse fejl. Men når man vil pålægge skatten efter én vurdering alene, så kommer fejlene frem i al deres uhyrlighed, og det er det, georgisterne vil. De vil lægge alle skatter på én ting, på jordværdien, lade dem hvile på én eneste vurdering, en vurdering, som de ikke kan magte.

Man ynder, når det skal vises, at jordværdien er forholdsvis let at finde, at henvise både til de hjemlige prøvevurderinger og til eksempler fra udlandet, hvor man har indført nogle procent jordværdiskat.

Jeg skal da i det følgende gennemgå visse punkter i disse så meget omtalte prøvevurderinger og derefter de af georgisterne almindeligst anvendte eksempler fra udlandet og derigennem vise, hvor vanskeligt det er at ansætte jordværdien retfærdigt, og hvor grumme let man ved vurderingerne kommer til at forurette folk, idet grænsen mellem samfundets og ejerens part ikke kan sættes rigtigt. Jeg skal vise, at den hovedbetingelse man måtte forlange, nemlig en absolut rigtig og retfærdig vurdering, så langt fra er til stede.

Hvad vore prøvevurderinger viser.

De meget omtalte prøvevurderinger foretoges i 1911 og 1912 af dertil nedsatte kommissioner, og spørgsmålet er da: hvad viser vore prøvevurderinger med hensyn til muligheden af at fastsætte jordværdien rigtigt og retfærdigt.

Og det viser sig da straks, at prøvevurderingerne godtgør, at jordvurdering er en overordentlig vanskelig sag, og at jordværdien så nogenlunde kan fastsættes til, hvad der i øjeblikket passer vurderingsnævnet bedst.

Det er almindelig bekendt, at jo mere intensivt jorden dyrkes, desto mere kan man få ud af den, og desto mere bliver den — alt andet lige — værd. Dette giver sig først og fremmest udslag derigennem, at den jord, der drives i små brug, (der drives mere intensivt), har højere værdi end den jord, der drives i større brug. Husmandsjorden er derfor mere værd pr. td. land end gårdenes jord.

Dette spørgsmål om, hvorledes jorden faktisk dyrkes eller benyttes, spiller imidlertid ikke nogen rolle for den georgistiske jordværdi, idet jordværdien ganske og aldeles må ansættes efter, hvad man kan få ud af jorden (om ikke ved den mest økonomiske så dog i hvert fald) ved en økonomisk god og forsvarlig anvendelse af den, og når jordværdien da skal ansættes, må det være efter den anvendelse, man må anse for en økonomisk god og forsvarlig anvendelse, uden at man kan tage hensyn til den faktiske benyttelse.

Den første og ikke ringeste vanskelighed ligger da i at fastslå, hvilken benyttelse der må anses for den bedste eller dog for forsvarlig, og det må afgøres for hvert enkelt stykke jord. Det var også den vanskelighed, prøvevurderingskommissionen først stødte på, og som den kun kom ud over ved en rask beslutning, der imidlertid lod hånt om de ovennævnte georgistiske skatteprincipper, — og det skønt hr. S. Berthelsen, Høng, selv var med.

Skal man bedømme, hvilken anvendelse af den danske landbrugsjord der er den bedste, kan man gå ud fra to principper: enten sige: 1) al jord bør være udstykket til husmandslodder, eller: 2) jorden bør være delt således, at noget er husmandslodder, andet er større brug.

1) Lad os først se på det første princip: al jorden bør anvendes til husmandslodder. Set fra et georgistisk princip er dette selvfølgelig

det rigtigste; georgisterne klager jo altid over, at jorden ikke dyrkes intensivt nok, og over at de større jordbrug 'spærrer folket ude' osv.; for dem må det da stå som idealet, at jorden helt er udstykket i små intensive brug, og de må da også forlange, at jordværdien bliver fastsat, som om al jorden var udstykket i husmandslodder — uden hensyn til den nuværende faktiske anvendelse.

Det har kommissionen ikke gjort, og hr. Berthelsen har ikke protesteret. Men hvorfor har han forladt de rene linjer, hvorfor har han slået af? Det havde jo dog kun kostet ham nogle ord og en lille tilføjelse til forhandlingsprotokollen om, at han var uenig med flertallet; hvad er grunden? Jeg kunne tænke mig, at grunden var den, at dette vurderingsprincip ville have givet en meget høj jordværdi på landet, og at det ville blive særlig synligt på bondegårdene og de større gårde. Jordværdien ville rimeligvis så være blevet ansat så højt, at enhver, som blot havde et nogenlunde antageligt stykke jord, ville flygte mange mile bort, blot han hørte tale om at få skat på denne jordværdi. Og man skulle jo nødig skræmme folk.

Det anerkendes i de indledende bemærkninger til beretningen, at det omtalte princip ville føre til en alt for stor jordværdi for de større brug, (men hvad er alt for stor en jordværdi for en georgist?), men det kan selvfølgelig ikke godtgøres, hvorvidt det er dette, der har afholdt georgisterne fra at kræve deres skatteprincipper fuldt gennemført. Jeg skal intet insinuere derom, så meget mere, som der kan tænkes en anden grund, nemlig den, at man måske ikke anser det for mest forsvarligt at udstykke al landbrugsjord til husmandslodder. Det er det andet princip.

2) Man kan altså mene, at den bedste anvendelse af jorden er, at en del er udstykket til husmandslodder, medens en del er i større ejendomme, altså at det ikke er den bedste anvendelse at udstykke al jorden. Men er dette tilfældet, da bør man ganske vist også ophøre med de rasende angreb på de større brug, som 'spærrer folket ude' osv.

Mener man dette, må man imidlertid samtidig fastsætte, hvor meget og hvilken jord der skal være udstykket i små brug, og hvor meget og hvilken jord der bør være under anden driftsform. Man må da gå meget nøje til værks, undersøge hver enkelt jordstykkets betingelser og derefter fastslå, om den bør drives under små brug eller under større brug, og jordværdien må da fastsættes derefter.

Selvfølgelig er det umuligt at gøre dette retfærdigt, men efter georgistiske principper er det det rigtige. Det kan måske gøres, men kun vilkårligt: man vil ikke kunne undgå blodige uretfærdigheder, når det således skal fastslås, at den gård der bør udstykkes (dvs. betale skat af en høj jordværdi), medens den der bør drives i den gamle form (dvs. kun betale skat af en lavere jordværdi). Det har georgisterne da heller ikke turdet forlange eller indlade sig på, de har valgt at følge kommissionen ad den gyldne, men i sandhed absolut ikke georgist-princip-rene middelvej.

Jeg slår altså fast, at de georgistiske principper først og fremmest burde have ført georgisterne i kommissionen til at forlange: at jorden blev vurderet ens, og at den blev vurderet efter jordens værdi, hvis alt var udstykket til husmandslodder. Men at man også kunne have erklæret, at den bedste anvendelse af jorden ville være brug af forskellig størrelse, men at man da måtte have forlangt fastsættelse af, hvilken jord der skulle anvendes til små og hvilken til større brug, og da forlange disse jordbrug vurderet efter deres forskellige jordværdi.

Som fælles for begge opfattelser, må det stå klart, at der ikke måtte tages hensyn til den faktiske anvendelse af jorden.

Den anden opfattelse, jeg har peget på, at al jord ikke burde anvendes i brug af ens størrelse, men bruges og altså beskattes forskelligt, er der ingen, der har hævdet, skønt det dog er naturligst, at fx. visse strækninger vil egne sig særlig til små brug, andre til større bedrifter osv.

(For byernes vedkommende fører denne opfattelse til, at der på en del af byjorden bør være høje huse, medens der på en anden del — fx. den fra centrum længst borte liggende — kun behøver at være lave huse.)

Men man har i kommissionen slået fast, at al jord burde beskattes ens uden hensyn til brugenes størrelse, og da gives der ingen undskyldning for, at georgisterne ikke har krævet jorden vurderet som til husmandslodder.

Kommissionen — og hr. Berthelsen, Høng — vedtog, at ansættelsen burde ske under hensyn til, hvad jorden måtte antages efter egnens priser at ville koste, når den tænkes at henhøre til en middelstor bondegård.

Men dette viser, at man i virkeligheden kan sætte jordværdien til, hvad der passer en, idet man således uden videre kan sige: vi ansæt-

ter jorden til jordværdi efter den eller den tilfældigt valgte driftsform. Man fastsætter altså i dette tilfælde al agerjord til jordværdi, som om den var delt i middelstore bondegårde, og man finder da en jordværdi.

Men ingen vil dog nægte, at man lige så godt kunne have vedtaget, at ansættelsen skulle gå ud fra, at al jord var udstykket til husmandslodder. (det mener jeg som sagt måtte være georgisternes princip), og ingen vil nægte, at man da ville være kommet til en anden jordværdi, en jordværdi nr. 2.

Eller man kunne have fastsat som grundlag: en lille (ikke middelstor) bondegård, og man havde fået en tredje jordværdi for hele landet, osv., osv.

Man fastsætter altså her et ganske vilkårligt grundlag og får altså en ganske vilkårlig jordværdi.

Man ser, at ansættelsen af jordværdien kan variere efter, hvilket grundlag man tilfældigt vælger. Den jordværdi, som er et udtryk for den nøgne jords værdi, for naturkræfterne i jorden, den "let konstaterbare" jordværdi, den jordværdi, efter hvilken al skat skal betales, den jordværdi, som ved en skat skal bringes ned på prisen 0, den jordværdi, som skal fratages ejerne, den jordværdi kan en vurderingskommission få til at svinge med hundreder af millioner kroner blot ved at vælge et andet grundlag.

Ikke sandt: det er et retfærdskrav, der vil sætte et fast skel mellem, hvad der er samfundets og hvad der er privates ejendom.

Nej, lad os sige det, som det er: man kan måske finde en eller anden jordværdi; men den rigtige er der ingen, der kan finde, og georgisterne har i hvert fald ved deres deltagelse i vore prøvевurderinger vist, at de er ganske ude af stand dertil.

Men ret skal være ret. Og man må lade hr. Berthelsen, at det dog er gået op for ham, at det valgte grundlag i hvert fald tilsyneladende har gjort en indskrænkning i den almindelige vurderings-hovedregel (en god og forsvarlig driftsform); og han skriver, at man måske vil tro, at jordværdien er ansat for lavt, (fordi man har valgt det større brug som grundlag overalt). Men han søger at vise, at det er rigtig nok alligevel, og det forklarer han ved at fortælle, at husmandsjorden er drevet unaturligt højt op i pris, og at jorden ikke vil kunne sælges til den pris, hvis det alt sammen blev udstykket til husmandslodder;

derfor, mener han, kan man godt forsvare at vælge et andet grundlag (de større brug, hvor jorden er billigere).

Men undskyld d'hr. georgister! Er det virkelig nødvendigt at lære bageren at bage brød? Nu har jeg altid læst og lært, at jordværdi var noget, der intet havde med jordens faktiske anvendelse eller tilfældige lave eller højt opskruede pris at gøre. Hr. Berthelsen skriver ganske vist (i beretningen fra Viskinde-Aunsø kommune, hvor hr. Berthelsen var med til vurderingen): *at muligheden for en prisstigning³ ved udstykning påvirker jordværdien mere eller mindre stærkt overalt på landet.* Men det kan dog næppe være hr. Berthelsens alvor. Jordværdien er jo ganske uafhængig af, hvad Per eller Poul mener at kunne få for sin jord. Bør jorden udstykkes eller ikke, er det den bedste anvendelse at udstykke den eller lade den blive som den er, det bestemmer jordværdien, men prisen og prisstigningen gør det ikke. Jordværdiens stigning kan bevirke en prisstigning, men prisstigningen har ingen indflydelse på jordværdien. Man må ikke ombytte årsag og virkning. [og det er den samme hr. Berthelsen, der vil spille docerende overfor alle og enhver, der ikke er korrekt i sine udtryk.] Jeg viste i et tidligere kapitel, at hr. Berthelsen hellere måtte rette sine bebrejdelser for unøjagtighed og forveksling af begreber mod sine meningsfæller end mod mig, her viser jeg nu, at selve hr. Berthelsen burde have passet lidt bedre på sine egne udtryk, navnlig da det var første gang, han skulle ud i praksis med sine teorier.

Disse prøvevurderinger viser altså først og fremmest, at georgisterne giver blankt op med hensyn til at finde den rette anvendelse af jorden (brugenes størrelse), dernæst viser de, at den jordværdi, man ansætter, ganske er afhængig af det tilfældige grundlag, man finder for godt at anvende for brugenes størrelse (middelstor bondegård, husmandslod eller andet), og endelig viser hr. Berthelsens bemærkninger til den vurdering, hvori han personlig deltog, at han, georgisternes førstemand og klareste hoved, aldeles ikke er i stand til at fastholde målestokken for jordværdien, idet han endog hævder, at den er afhængig af den tilfældige pris, som jorden får i handel ogandel.

---

³ Kursiv ved Forfatteren.

Jeg skal senere vise, hvorledes hr. Berthelsen er løbet rundt i det også på et andet punkt, og hvorledes han desuden er uenig med dr. Starcke, en anden 'stor' georgist, om hvad der skal regnes for jordværdi og hvad ikke, så jeg tør nok med nogenlunde ren samvittighed hævde, at enhver henvisning til, at vi herhjemme ved vore prøvninger har vist, at jordværdien kan findes og vurderes rigtigt, med et mildt udtryk er ganske uberettiget.

Man har fundet én jordværdi, men den er forkert. Der er i hvert fald mange andre jordværdier, der lige så godt kan være rigtige, og georgisterne har endelig for at finde denne jordværdi gået en omvej, idet de ikke har turdet gøre det mest konsekvente, nemlig krævet 1) jorden vurderet, som om den helt var udstykket, eller 2) vurderet efter den anvendelse, som man burde give hvert enkelt stykke jord.

Usandheden om forbedringerne.

Jeg har nu vist, hvorledes prøvningerne har godtgjort, at jordværdien ikke er let at finde eller rettere, at den ikke kan findes, og hvorledes vore georgister, der deltog i vurderingerne, slet ikke har forsøgt eller forstået at anvende deres egne principper. Vi skal i næste kapitel se, hvorledes de vise (georgisternes høvdinge) også er uenige om, hvad der overhovedet bør regnes med til jordværdi, men inden jeg går over til det, vil jeg gerne afsløre georgisternes fraser om, at forbedringerne på jorden skal forbeholdes brugerne, og at det kun er jordværdien, de vil tage.

Dette spørgsmål er af overmåde betydning, idet det er en selvfølge, at hvis ejerne eller brugerne ikke sikres fordelene ved de forbedringer, de udfører, da vil de ikke gøre noget for at forbedre driften; hvis der ikke på dette punkt levnes tilstrækkelig plads for den private ejendomsret, vil enhver udviklingsmulighed blive kvalt.

Georgisterne er for øvrigt meget uenige om dette spørgsmål, om hvorvidt eller hvor meget forbedringer går op i jordværdien (og altså skal unddrages den private ejendomsret). Jeg må imidlertid argumentere mod dem alle, også mod de mest radikale, thi man kan jo aldrig vide, hvilken af georgisternes fløje, der bliver den ledende, om det engang skulle ske, at de vandt flertal, selvom der findes enkelte forholdsvis skikkelige georgister iblandt dem.

Den opfattelse, man almindeligst møder i agitationen, er denne: "den rene jordværdi fremtræder, når man ved vurderingen tænker sig jordstykket ubebygget og uden forbedringer (af K. J. Møller: *Georgismens Katekismus*, side 4-5) og med denne opfattelse agiteres der stærkt; den lyder jo også forholdsvis rimelig.

Efter denne opfattelse skulle alle forbedringer altså være skattefrie og tilhøre brugeren, og jorden skulle da kun have den jordværdi, som den har i sin naturtilstand, dog selvfølgelig afpasset efter anvendelsens art.

Men det viser sig, at denne opfattelse, som man i agitationen søger at fange tilhængere på, fraviges, så snart man går georgisterne nærmere på klingens, idet de må indrømme, at forbedringernes værdi ikke således kan udskilles fra jordværdien.

Vi ser Henry George skrive (efter J. E. Langes oversættelse): "Man vil imidlertid indvende: der gives forbedringer, som i tidens løb ikke bliver til at skelne fra jorden. Ganske vist, da kommer retten til forbedringerne til at gå op i retten til jorden; den enkeltes ret taber sig i den almene ret".

Vi ser her Henry George indrømme, at visse forbedringer efterhånden ikke er til at skelne fra jorden, (dermed mener han formodentlig jordværdien — en rettelse at notere for hr. Berthelsen), men han kommer da uden om vanskelighederne ved at erklære forbedringerne (den enkeltes ejendom) for at være gået op i jordværdien (det almenes).

Henry George er frimodig nok til få linjer under ovennævnte stykke, hvor han altså skriver, at det er umuligt at skelne forbedringer fra jorden, at skrive: "Der er ingen vanskelighed ved at trække grænselinjen mellem den enkelte jordbrugers ret og almenhedens ret". Nej! I sandhed, når han lige 5 linjer ovenfor har hævdet som samfundets princip: Når man ikke kan adskille dit og mit, så regner vi det for mit, må jeg indrømme, at så har han fået vanskelighederne ryddet bort.

Det er frimodigt gjort, det må indrømmes, men at det er den samme mand, der bruger ret og retfærd til hvert andet ord, det har man vanskeligt ved at forstå.

Vi har altså her fra første hånd fået en indrømmelse af, at forbedringerne undertiden ikke er til at skelne fra jordværdien, altså en indrømmelse af det, jeg altid har holdt på. Og den løsning, han anviser:

når forbedringsværdierne ikke kan skelnes, regner vi dem for samfundets, står i positiv modstrid med disse hans ord, som georgisterne pranger med alle vegne: Vi vil kun tildele samfundet, hvad der tilhører samfundet, nemlig den værdi, som tilføres jorden ved samfundets vækst, men vi vil lade urørt for den enkelte, hvad der tilhører den enkelte.

En del af georgisterne vil endvidere ikke nøjes med at lade samfundet tage de forbedringer, som ikke mere kan skelnes fra jorden, men vil under visse forhold straks, når forbedringerne giver udbytte, sikre samfundet en stor del deraf.

Der er fx. det tilfælde, hvor en mand anvender 100 kr. på sin jord til forbedringer, men hvor jorden derved bliver 200 kr. mere værd, ved at udbyttet stiger stærkt. Skal da manden beholde alle de 200 kr. og udbyttet deraf ubeskåret, eller skal han afgive en del til samfundet?

Når man erindrer den ovennævnte definition af, hvad jordværdi er, (jorden ubebygget og uden forbedringer), og når man tænker på georgisternes reklameren med, at arbejdet ikke må beskattes og forbedringerne skal være 'ustraffede' (ikke som nu ved ejendomsskylden), så må man dog tro, at manden selvfølgelig selv må beholde hele udbyttet af sine forbedringer.

Men konsekvens er ikke georgisternes stærke side. De er blevet bidt af en gal 'samfunds-retfærdstanke', der ikke levner den private ejendomsret til jord nogen fortjeneste; så snart der er fortjeneste, skal det tilhøre samfundet; thi det er retfærd mod samfundet, folket.

Hr. Kr. Bjerring (en brav georgist) opstiller i april 1911 i *Den lige vej*, georgisternes foreningsblad, et eksempel omtrent således: en mands jord er 300 kr. værd pr. td. land udrænet, så dræner han jorden med en bekostning af 100 kr. pr. td. land, men det viser sig, at udbyttet derefter stiger så meget, at jorden nu bliver 500 kr. værd pr. td. land, at den altså er steget med det dobbelte af hans udgifter.

Men da mener hr. Kr. Bjerring, at kun de 100 kr. er ejerens. De andre 100 kr., som jorden er steget med, er samfundets; de skyldes samfundet, drænrørens opfindelse mm. De 100 kr. bør være jordværdi og tages af staten ved en skat af 4 kr. mere pr. td. land, således at jorden kun bliver 400 kr. værd.

Et andet eksempel, der nævnes i omtalte blad, er følgende: en å tørlægges; hvis dette arbejde koster 75 kr. pr. td. land for den omlig-

gende jord, bliver denne måske forøget med en værdi af 200 kr. pr. td. land. I så fald er kun de 75 kr. ejerens, de 125 kr. er samfundets løn for vandsynslov, for udtøringsopfindelser osv., og de bør tages ved en ekstra skat af 4 %, altså 5 kr., pr. td. land.

Der er forskellige anskuelser om dette, som om næsten alt andet, blandt d'hr. georgister. Men her ser vi altså en opfattelse, der straks vil tilkende samfundet alt, hvad forbedringen giver ud over dækning af udgifterne, og som straks vil straffe forbedringen med en større skat. Andre vil dog ikke være med hertil straks, men de vil vente, til jordbrugeren har fået et passende udbytte af forbedringen, og de vil derfor i nogle år lade forbedringen være skattefri. Senere skal udbyttet tages ved en skat, nogle mener 25 år efter, (så må ejerne have fået dækning), andre mener (som Henry George): når forbedringen ikke er påviselig mere, og det behøver måske ikke at vare i 25 år. Men omtrent alle er de enige om, at der bør trækkes snævre grænser for, hvad en ejer eller bruger af jorden må beholde af sine forbedringer.

Lad os tænke os, hvorledes det vil virke. En mand mener, at en eller anden forbedring vil betale sig. Han låner da 100 kr. pr. td. land, måske til 5 % rente for at foretage den. Han arbejder med jorden og får udbyttet drevet op, så jorden stiger i pris med 200 kr. pr. td. land.

Men straks er georgisterne der med deres skat og siger: "Kun udbyttet af de 100 kroners merværdi er dit eget, udbyttet af de andre 100 kr. er vort; du får en skat på 4 kr. mere om året straks, og om nogle år, når forbedringen ikke er påviselig, når Fx. alle jordejere har forbedret deres jord på samme måde, eller om 25 år, så tager vi hele udbyttet, så kan vi ikke mere skelne forbedringsværdien fra jordværdien, og når vi ikke kan det, så ved du jo nok, at så er det ifølge retfærdstanken alt sammen samfundets jordværdi.

Ejeren kan altså få lov at låne penge til arbejdet og få lov til at udføre det, men giver forbedringen særligt godt udbytte, må man selv kun beholde udbyttet af de 100 kr., (hvilket lige kan gå til renter af lånet måske), medens samfundet tager det overskydende, og om nogle år tager samfundet udbyttet af alle 200 kr., af hele forbedringen; inden den tid må han så se at have fået lånet tilbagebetalt. Men med hvad? Det udbytte, der overstiger det almindelige, er taget ved en skat, og det almindelige udbytte er gået til forrentning af lånet. Hvad skal han så betale lånet tilbage med? Men lad det endda være således,

at han har kunnet få lånet tilbagebetalt i løbet af de 25 år; hvad har han så haft ud af det hele?

Han har løbet en risiko (se nedenfor), han har fundet på et arbejde, han har udført det, han har hævet sin jords værdi med 200 kr. pr. td. land, og straks får han en større skat, og når de 25 år er gået, får han yderligere en skat, der tager hele udbyttet af denne værdistigning, (der nu kaldes jordværdi), og jordens pris falder atter tilbage til det forrige standpunkt.

Risikoen ved arbejdet får han derimod lov til at beholde. Hvis hans beregninger slår fejl, således at udbyttet måske ikke stiger, skønt han har anvendt 100 kr. pr. td. land på den, så skal georgisterne nok holde sig borte, det vil de ikke have noget med at gøre. Det bliver hans egen sag. Det får han intet for.

Nej! Det er så såre let og lige ud ad landevejen: georgisternes skat skal kun træde til, hvis en mand, der arbejder med sin jord, får noget særlig godt ud af den; ikke hvis han sætter penge til i fremskridtets tjeneste, kun hvis der er mulighed for ham for at tjene noget på fremskridtet, først så melder georgisterne sig med deres retfærd mod samfundet og tager det, han skulle have haft for sit flade arbejde i fremskridtets tjeneste og for at have risikere sin driftskapital.

I sandhed en god opfordring til at arbejde på udviklingen, en god fortolkning af sætningen: ingen skat på arbejdet, på verdens fremskridt. Hvem 'vil dog ikke foretrække at arbejde på den gamle maner. Efter gamle metoder, når det bliver lønnen for et fremskridt.

Vi kan da slå fast, at georgisterne mener, at forbedringerne ret hurtigt glider over og bliver upåviselige, og at de anses for opslugt af jordværdien, beskattes og derved fratages ejeren. Ja selvom forbedringen er påviselig, vil flertallet af georgisterne fratage ejeren en meget stor del af den ved forbedringen fremskaffede udbyttestigning. Det ser man fx. i Australien, se s. 63.

Men så har vi også lov til at slå fast, at det er usandhed, når georgisterne taler om deres store kærlighed til fremskridt og forbedringer, og om at arbejdet skal være ubeskattet (ustraffet), thi da vil georgisterne jo netop tage forbedringerne fra folk, og de vil sætte en straf på forbedringer, som ingen nuværende skattelov blot tilnærmelsesvis kan måle sig med, de vil sætte en bom for fremskridt og udvikling, idet de sætter den højeste straf, som han sættes ved en skatte-

lov, nemlig konfiskation. De vil ikke fremme fremskridtene, de vil kvæle dem i fødselen.

Uenighed blandt de vise.

Jeg har foran vist, hvorledes georgisterne vil tage udbyttet af forbedringsværdierne fra ejerne, - nogle straks, andre ret hurtigt, — således at ejeren faktisk kun får sine udlagte penge eller renterne til dem ud af sit ekstra arbejde, medens han selv må bære tabet, hvis foretagendet skulle slå fejl. Ved et salg af sin jord, får han intet for forbedringerne, højst får han altså de udlagte penge igen, men det er dog ikke betingelser, en mand går ind på at løbe en risiko for. Jeg skal om dette fundamentale spørgsmål endvidere henvise til afsnittet om 'straf på arbejdet'.

Det er imidlertid ikke menige georgister alene, der mener således, men selve hr. Berthelsens anskuelse går i den retning; det viste sig ved prøvевurderingerne, og det er påvist af dr. Starcke. Den nedenfor omtalte strid mellem to af landets ypperste georgister, viser endvidere, hvor svært det overhovedet er at få fastslået, hvad der skal regnes med til jordværdi.

Dr. Starcke hævder det standpunkt, som jeg må kalde det mindst uretfærdige, nemlig at de gennem årene ved arbejde skabte værdier bør være ubeskattede og tilhøre ejerne.

Ved prøvевurderingerne gennemførte man det princip at tage som udgangspunkt: jorden i den nuværende almindelige kulturtilstand. Man var kun villig til at fratække de seneste, påviselige forbedringer, men de var uden betydning. Og dette princip er da netop det, jeg foran har skrevet imod, nemlig at alle forbedringer ikke holdes udenfor jordværdien. Når de efter nogle års forløb inddrages i jordværdien, så får ejeren, når skatten på jordværdien kommer, ikke godtgørelse for sine udlæg (for slet ikke at tale om fortjeneste på dem). Man inddrager uden videre under jordværdien værdier, som er arbejdsskabte, som de tidligere ejere har frembragt og vedligeholdt, og som ikke skyldes samfundet; man har vurderet jordværdien for højt ved at tage forbedringer med.

Påvisningen af dette vil jeg overlade til dr. Starcke; han skriver i *Den lige vej*, august 1912: '*I Ret's augusthæfte søger hr. S. Berthelsen på den mærkeligste måde at komme bort fra, at man ved vurde-*

ringen faktisk har regnet med jordens værdi i en given kulturtilstand⁴ og derved med urette beskattet dem, der holder deres jord i denne middelgode drift."

I en anden artikel skriver dr. Starcke: "Jeg mener, at værdien kan ikke være højere end anden jord på samme sted og i samme materielle tilstand på laveste kulturtrin.⁵ Bondejorden er derved vurderet noget højere end den virkelige værdi." Vi har her en klar og tydelig påvisning af, at alle forbedringer bør unddrages jordværdivurderingen. Vi ser altså, at selv georgister indrømmer dette. Men desværre er dr. Starcke på dette punkt vist ret alene med sine anskuelser, så vi må regne med den almindelige og med Henry Georges opfattelse.

Hr. Berthelsen svarer dr. Starcke, at man virkelig har fradraget alle arbejdsskabte kulturværdier; han skriver i *Ret* 1911-12, side 212: "Alle arbejdsskabte kulturværdier er fremdragne"; men dette forklarer hr. Berthelsen ganske vist på følgende måde, (der viser det håbløse i at søge at få fastslået, hvad der er forbedringsværdier): "At der derimod i grundværdien findes samfundsskabte kulturværdier er en given sag, og⁶ at der til sådanne må henregnes sådanne mulig oprindelig arbejdsskabte værdier, som imidlertid senere er "amortiserede" eller forsvundne (ikke konstaterbare) er ligeledes en selvfølge", og hr. Berthelsen henviser til sin enighed med Henry George, som også mener, at sådanne varige forbedringer er smeltet sammen med jordværdien og bør beskattes, (hvilket jeg viste i forrige afsnit).

Hr. Berthelsen følger her Henry George fuldt ud. Han siger som han: alle arbejdsskabte værdier undtages fra beskattningen, men det er en selvfølge, at hvis nogle arbejdsskabte værdier er ikke konstaterbare, så regnes de for samfundsskabte og beskattes.

Dr. Starcke ser det modsigende heri og påviser, at det, om man kan påvise de arbejdsskabte værdier eller ikke, ikke bør berøre spørgsmålet, om de skal beskattes eller ikke, derfor er de dog lige arbejdsskabte, og han gør det i det følgende udtryk (*Den lige vej* 1911-12, side 212); "At i praksis oprindelig arbejdsskabte værdier kan være 'ikke konstaterbare' er en ting for sig, som blot er bevis for al menneskelig undersøgelses ufuldkommenhed, men det berører ikke

---

⁴ Kursiv ved forfatteren

⁵ Kursiv ved forfatteren

⁶ Kursiv ved forfatteren

princippet", (om at arbejdsskabte værdier ikke bør beskattes). Og dernæst tilføjer han: "Om arbejdsskabte værdier kan amortiseres, så længe de vedligeholdes, er et stort spørgsmål, man skal være meget forsigtig med, fordi det let leder ind på en vilkårlig statsregulering af, hvor meget en mand må tjene på sit arbejde.⁷

Vi ser altså, at dr. Starcke indrømmer, at det er umuligt at bedømme forbedringer og adskille dem fra jordværdien. Men så må man ganske vist samtidig stå uforstående overfor, hvorledes den samme mand kan gå med til at lægge alle skatter over på denne jordværdi. Han vil altså lægge alle skatter over på jorden efter et vurderingssystem, som han selv indrømmer, er ufuldkomment, og som derfor må begå store uretfærdigheder mod de forskellige ejere af jorden. Dr. Starcke vil gøre hver enkelt ejendoms jordværdi til 0 ved en bestemt skat på ejendomme, skønt han indrømmer, at man ikke kan finde denne samme jordværdis størrelse, og man altså må være udsat for at tage for lidt eller for meget fra ejeren af hans kapital. Men ikke desto mindre mener også han, at georgisme er retfærd.

Men dr. Starcke har dog den fordel, at han vist hellere vil tage for lidt fra ejerne end for meget. Hvis der er tvivl, vil han måske lægge den omstridte værdi over til ejeren og ikke til jordværdien. Men han står som sagt vist også ret ene med dette smukke princip, der burde føre ham bort fra georgismen.

Han har altså ikke den hårde hånd som Henry George og hr. Berthelsen, som vil komme ud over alle vurderingsvanskeligheder ved at sige, at når forbedringerne er ikke-konstaterbare, (altså når der er vurderingsvanskeligheder), så lader man dem blot gå op i jordværdien. D'hr. er konsekvente; de vil ikke lægge alle skatter på et grundlag, hvor der kan tvivles om vurderingen, men de afgør blot alle vanskeligheder på deres måde, men ganske vist indfører de derved, som dr. Starcke siger: "en vilkårlig statsregulering af, hvor meget en mand må tjene på sit arbejde. Og jeg tilføjer: og vilkårligheden går altid ud på at forurette ham, nemlig derigennem, at det ikke konstaterbare altid går til samfundet fra ham. I sandhed gode betingelser for det ellers for alle georgister så hellige arbejde!

Vi ser, hvorledes georgisterne altså tillader sig at se bort fra de praktiske vanskeligheder og med hård hånd rydder dem af vejen, de

---

⁷ Kursiv ved forfatteren

ikke kan undgå at se. Men da bør de samtidig have forspildt retten til at kalde sig retfærdsapostle.

I afsnittet side 32 viste jeg, at georgisterne ikke er klare over, hvorledes jordværdien skal findes, selv om de har slået fast, hvad de mener, der er jordværdi.

Og i dette afsnit har jeg vist, at de er bunduenige om, hvad der skal regnes for jordværdi. De ved altså hverken, hvad der skal vurderes, eller hvorledes det skal ske.

Men de samme mennesker holder på, at det er let at vurdere jordværdi.

Medens jeg er ved vore egne prøvevurderinger, skal jeg drage endnu et punkt frem. Det er selve hr. Berthelsens vurdering af Aunsøgårds stenbrud, det er et udmærket eksempel på hr. Bertelsens teori og praksis.

Hvorledes hr. Berthelsen vurderer.

Ved prøvevurderingen i 1911 foretoges der bl.a. en vurdering i Viskinde-Aunsø kommune, og hr. Berthelsen, Høng, var medlem af vurderingsrådet. Og her lykkedes det hr. Berthelsen, der anses for georgisternes største teoretiker og i alle udlandets jord-skyld-vurderingssystemer mest forfarne mand, ganske at komme i modstrid med de vurderingsteorier, som han og de øvrige georgister ellers reklamerer så meget med.

Georgismen forlanger som bekendt: beskatning af jorden uden hensyn til dens faktiske anvendelse.

Jordværdien er afhængig af mulighederne i j orden og ikke af, om ejerne bruger dem eller ikke. Man må gerne lade være med at anvende sin jord, som man burde, men så må der betales for det. Man skal betale skat, som om man brugte den rigtigt.

Man har altid fra georgisternes side hørt, at man må beskatte arbejdet, dygtigheden, driftigheden hos jordens brugere, lige så vel som man må kræve fuld skat af dem, der ikke udnytter de rige muligheder, der ligger i deres jord.

Ved vurderingen i Viskinde-Aunsø kommune stødte hr. Berthelsen på et ekstraordinært tilfælde; vi vil lade beretningen selv fortælle:

Aunsøgårds stenbrud på hovedgården Aunsøgårds marker findes et ret betydeligt areal, som er anvendt, dels egner sig til anvendelse

fremdeles som 'stenbrud', idet der i let tilgængelig dybde findes betydelige lejer af større og mindre sten og grus, brugelig til jernbaneballast og bygningsmateriale. Det til sådan anvendelse for tiden henliggende areal udgør omtrent 4 tdr. land, og efter at de pågældende materialer er fjernede, er jorden ikke forringet i godhed til anvendelse som landbrug eller til beplantning. Jordstykkets rigdom på sten er dog ikke en ejendommelighed særlig for pågældende areal⁸, *idet lignende stenmængder antagelig vil findes spredte på andre tilstødende arealer på egnen*. Men hvad der giver Aunsøgårds stenbrud sin særværdi er den omstændighed, at det ved en sporforbindelse er knyttet til statsbanerne, så at materialerne kunne eksporteres til fjernere markeder, bl.a. også til København. Såfremt stenbruddet var henvist til afsætning af sten og grus pr. akse til det lokale marked, ville det ikke have nogen særværdi udover de omliggende stenfyldte arealers (ca. 200 kr. pr. td. land); men sporforbindelsen bevirker nu, at ejeren (grevskabet L.) har kunnet bortforpagte retten til at tage materialerne til en entreprenør, som selv afholder alle driftsudgifterne (også ved sporforbindelsen) og desuden kan erlægge en årsafgift, der - skønt afhængig af de bortfjernede materials mængde — dog vil kunne ansættes til normalt ca. 3.000 kr. årlig netto for ejeren. Det er således her udelukkende sporforbindelses retten (efter den bestående deklARATION er denne opsigelig fra statsbanernes side med 3 måneders varsel), som skaber denne særværdi. (I betragtning af, at stenlejets dybde og godhed ikke er endelig konstateret og at priserne og afsætningsforholdene mulig kan være underkastede svingninger i fremtiden, erkendte kommissionen, at den konstaterede årlige normalværdi ikke kunne kapitaliseres med sædvanlig rentefod, men at stenbruddets jordskyldsværdi kun burde ansættes til 50.000 kr.).

Af denne beretning ser vi altså, at forskellige andre arealer har samme udnyttelsesmuligheder som Aunsøgårds 4 tdr. land stenbrud. Der kræves kun en sporforbindelse, lidt arbejde og lidt kapital. Så er det store udbytte der.

Følgen må da være, at al jord, der har denne udnyttelsesværdi beskattes derefter, beskattes ens i hvert fald, enten den udnyttes eller ej. Selvfølgelig skal den ejer, der lader så værdifuld jord, at den kan

---

⁸ Kursiv ved forfatteren

give 500-750 kr. nettofortjeneste om året pr. td. land, uudnyttet, beskattes af samfundet efter et georgistisk system.

Og hvis man ikke beskatter denne ejer, eller disse ejere, så bør man da i hvert fald langt mindre beskatte den eneste af dem, som har været foretagsom, og som har udnyttet sin jord efter dens muligheder.

Men det er det, man har gjort.

Den øvrige uudnyttede stenbrudsjord, der ligger rundt om, beskattes som almindelig agerjord, men de 4 tdr. land, der udnyttes efter de naturlige betingelser, og som skaffer samfundet sten, de beskattes efter en jordskyld af 50.000 kr., hvilket ville være en årlig skat af 2.000 kr., hvis den fulde georgistiske skat var indført.

Den anden, men uudnyttede stenbrudsjord er ansat til ca. 200 kr. pr. td. land; for 4 tdr. bliver det 800 kr. Eller en årlig georgistisk skat af 32 kr.

Nu vil jeg spørge de ærede læsere, om de forstår georgisternes tale om ikke at straffe forbedringer og ikke beskatte arbejdet og al den agitation mod dem, der ikke bruger jordens gaver, samfundets fælles ejendom.

Her er altså nogle ejere, der ikke benytter deres stenbrudsjord, og de får jordværdien ansat til 200 kr. pr. td. land (8 kr. årlig skat).

Og så er der en ejer, der fuldt ud udnytter sin jord; men jordværdien for hans jord sættes til 12.500 kr. pr. td. land (500 kr. årlig skat).

Og man forstår, at ejerne af de andre jorder, der kan bruges til stenbrud, nu vil være meget ivrige efter at lægge spor til deres jord og efter at sætte penge i et sådant foretagende. De vil sikkert skynde sig at udnytte deres jord, som den første har gjort det, thi så opnår de jo at få en årlig skat på 2.000 kr. for hver 4 tdr. land, når hr. Berthelsen får magt som agt.

Det er georgismen i praksis.

Det er det resultat, som georgisternes førstemand kommer til, når han skal til at anvende sine vurderingssystemer, de der skal drive udviklingen frem, de der skal tvinge al jord ind under den bedste benyttelse, de der skal straffe den udygtige og dovne og lade den flittige og foretagsomme have fordel og gevinsten ved sit arbejde.

Hr. Berthelsen fortjener tak, fordi han her ved siden af sine teorier og fraser endelig har vist os et lille rigtig godt stykke georgisme i praksis.

Udlandets eksempler.

Der er ingen grænser for den overlegenhed, med hvilken georgister kan affeje enhver indvending, der går ud på et vise vanskelighederne ved jordvurderingen. Ikke alene tillader de sig at henvise til vore prøvevurderingers resultater, men desuden rykker de frem med en række eksempler fra udlandet og mener derved at slå enhver indvending af marken. At prøvevurderingerne har kompromitteret vore georgister, har jeg vist; nu skal jeg i dette afsnit tillade mig at gennemgå de almindeligste eksempler fra udlandet og vise, hvad der i grunden ligger bag ved dem, og godtgøre, med hvor lidt ret vore georgister påberåber sig dem, og hvor kritikløst, de benytter dem.

A. De nordamerikanske byer.

Det er rigtigt, at man i forskellige store byer i Nordamerika (De forenede Stater og Canada) har indført en skat på jordværdien, og man har altså dertil gennemført en jordværdivurdering. I New York har man ved vurdering af ejendommene skelnet mellem bygningsværdien og jordværdien, og skatteansættelserne opføres i to kolonner, én for bygningsværdien og én for jordværdien. Denne vurdering skal, — fortælles der fra georgistisk side, — være et unikum af nøjagtighed. Men vi tør måske nok ganske se bort fra dette eksempel, da der overhovedet ikke er nogen forskel i skatten på bygningerne og jordværdien, hvorved jo enhver anledning til ved klager osv. at få noget at vide om adskillelsens rigtighed i de to bestanddele, er borte. Hvad der kaldes jordværdi, og hvad der kaldes bygningsværdi, kan være ejeren ret ligegyldigt. At en adskillelse i de to dele kan virke til at gøre vurderingen nøjagtigere, tør ikke bestrides, - det vil vel enhver detaljering, — men betydning for spørgsmålet, om en jordværdiskat er heldig eller virker godt, eller om jordværdi kan vurderes rigtigt, har eksemplet absolut ikke.

Af Canadiske byer nævnes hyppigst Vancouver, som har indført en grundskyld, og som udelukkende har sine kommunale indtægter af jordskylden. Byen skal være gået umådelig frem i de senere år, og georgisterne erklærer, at det er jordskyldens skyld.

Hvad er det da, man har indført i Vancouver? Er det georgismen, er det en jordskyld, der har afløst alle andre skatter og derved lettet arbejdet for tyngende byrder osv.?

Ingenlunde.

Vancouver havde tidligere kun en slags ejendomsskyld, altså en skat, der hvilede både på bygningerne og på jorden. Så vedtoges det at lægge ejendomsskylden på jorden alene, og det skete efterhånden og på følgende måde.

Byen var en by i vækst, som de allerfleste byer i de egne, og det var da muligt, — derved at værdierne i byerne steg, — at indføre en nedsættelse på 25 % af den del af ejendomsskylden, der hvilede på bygningerne, medens man beholdt skatten på jordværdien helt. Sene-re gik man videre og til sidst ophævede man helt skatten på bygningerne, medens skatten på jordværdien forblev uforandret; den var stadig samme procent.

Der er altså her for det første kun tale om en anden fordeling af skatterne mellem grundejerne indbyrdes, og der er ikke tale om at vælte skatter fra andre befolkningsklasser over på jorden. For det andet er der tale om nedsættelse af skatterne, og da vælger man at nedsætte skatten til 0 på bygningerne, medens man lader den være uforandret på jordværdien.

Man forstår da, at misfornøjelsen ikke kan få stærke udbrud, og man forstår, at der ikke kan drages nogen parallel mellem Vancouver og os herhjemme, idet man her vil lægge alle andre skatter, som nu ikke hviler på jorden, over på jordværdien, medens man der kun har fritaget bygningerne for skat uden at forhøje den afgiftsprocent, der i forvejen hvilede på jordværdien.

Men dernæst kommer der en ting til, der er lige så vigtig, og det er byens udvikling, der bevirker, at jordværdiens pris stadig er i vækst — trods skatten. Der er en skat på 2,2 % (og den opkræves endda kun med $\frac{3}{4}$ altså 1,65 %), af jordværdien, der lades altså meget tilbage til ejerne, så meget mere som rentefoden der er over den sædvanlige, vi regner med.

Når skatten da er forholdsvis lille, og når jordværdien stadig stiger i pris, (og det er altså den del, som grundbesidderne ejer), er det selvfølgelig givet, at opfordringen til at klage over ansættelserne er meget mindre.

Når ejeren ser, at hans formue og indtægt stiger umådeligt, — uden at han behøver at røre en finger, — så behøver han ikke at klage over vurderingen, når den ellers ledes af ærlige mænd.

Vi kommer dernæst til det punkt, at man altid tilskriver den indførte jordskyld hele æren af byens vækst og udvikling.

Der vil her være al anledning til at slå lidt koldt vand i blodet på de georgistiske agitatorer og skribenter, der reklamerer så meget med det.

Jeg skal citere *Ret*, hr. Berthelsens månedsblad (august 1911), en lille artikel af hr. Berthelsen selv, hvor han skriver: "*Men dernæst oplyses, at Vancouvers fremgang på grund af nogle nye jernbaners anlæg er blevet så enorm, af selv den fulde grundværdis inddragning gennem beskatning ikke ville kunne holde trit med tilgangen af mennesker og værdier*".⁹

Dette er skrevet i en artikel, der skal forklare, hvorfor grundværdiskatten ikke har formindsket jordværdiens pris, (det skulle jo nemlig ellers være dens fornemste virkning). Først ved denne lejlighed, - hvor det altså gælder om at redde principperne, - får vi at vide, at det er nye jernbaners anlæg, og ikke skatten, der har bevirket den enorme stigning. Men det hører man intet om, når Vancouver skal bruges som eksempel på jordskyldens glimrende virkning. Så hører man kun, at det er jordskyldens skyld, hvilket altså efter hr. Berthelsens udsagn nu nærmest må stemples (med et pænt udtryk) som: en mild overdrivelse.

I almindelighed strømmer alle beretninger om Vancouver altså over med beundring. Vi har nu set, hvorfor byen voksede, og vi har også set, hvorfor jordværdiskatten ikke virkede særlig trykkende. Jeg skal endelig til sidst vise, at jordvurderingen, når alt kommer til alt, alligevel ikke er så udmærket, men at jorden er vurderet alt for lavt, hvad selvfølgelig yderligere gør, at flertallet af grundejerne ikke klager.

I *Ret's* augusthæfte 1914 skriver hr. Alfred Pedersen (medredaktør af *Ret*): "Efter hvad vi fra anden side erfarer, lader vurderingerne i Vancouver meget tilbage at ønske". (man har ikke dr. Somers system) "Borgmester Baxter skal nylig have udtalt, at hvis en virkelig rationel vurdering blev foretaget i Vancouver, ville grundværdien vise sig at være 300 mill. Dollars, medens den nu kun er ansat til det halve".

---

⁹ Kursiv ved forfatteren.

Fra anden side får vi da her at vide, at grundværdierne er for lavt ansat, at jordejerne altså, når det kommer til stykket, ikke betaler 1,65 %, men faktisk kun 0,83 %. Når dertil kommer, at rentefoden derovre er meget højere end her, så betyder det, at grundværdiskatten i Vancouver ikke kan siges at være nogen betydelig skat, nemlig ikke mere end der herhjemme hviler på jorden.

Om Vancouver kan vi da altså slå fast:

1) at jordværdiskatten kun er indført ved en skatteomflytning mellem grundejerne indbyrdes, at der altså ikke blev lagt nye byrder over på grundejerne fra andre klasser.

2) at det oven i købet er sket ved en skattenedsættelse, idet bygningerne slap for skat, medens grundværdien ikke betaler mere i procent end før.

3) at udviklingen fortrinsvis skyldes nye jernbaners anlæg og i det hele de ganske ekstraordinære forhold i disse egne. Om bygningsskattens ophævelse endelig har kunnet betyde noget, er det også forståeligt, når man hører, at den var 1,65 % af værdien før; en sådan skat vil ingen herhjemme forsvare.

4) at skatten på jordværdi kun er ringe, idet jorden er vurderet alt for lavt (til det halve af værdien).

5) og at der ikke behøver at være utilfredshed hos jordejerne, når skatten er så lav, og når udviklingen fører en så mægtig stigning med sig, som den har været der — trods skatten.

Men må vi så ikke være fri for paralleller med skattens virkninger i denne by og Danmark, (sammenholdes med numrene ovenfor),

1) hvor alle skatter af georgisterne kræves lagt fra alle samfundsklasser over på jorden.

2) hvor det altså for jordens ejere under ét kun kan ske ved en mægtig skatteforøgelse.

3) hvor vi ikke har en sådan udvikling, som kun kan ske i de nye lande.

4) hvor det må blive tale om en meget stor skat, nemlig 4 % af hele jordværdien.

5) og hvor jorden vil falde meget stærkt i pris og ikke stige.

Man kan ikke sammenligne virkningen i et land, hvor skatten absolut vil og skal virke til et meget betydeligt prisfald (Danmark), og i et land, hvor der har været en sådan udvikling og vækst, at jorden og

jordværdiens pris er steget ganske overordentligt og ikke på nogen synlig måde er hæmmet af jordskatten.

Man må dog have ualmindelig lidt økonomisk begreb, hvis man ikke kan indse, at de øvrige virkninger af skatten da også må være vidt forskellige i de to lande.

Jeg skal ikke gennemgå alle de enkelte canadiske byer, men jeg kan fastslå som almindelig regel, at den jordværdiskat, der haves, kun er en skatteomlægning mellem grundejerne, og at der i alle disse byer i forvejen er en sådan udvikling, at kommunernes indgreb i ejendommenes værdi i handel ogandel ved denne jordskat er ganske betydningsløs.

Jeg skal rent i forbigående nævne en ting, der også kan have sin betydning, når der tales om tilfredsheden med den nye skat. Det er det, at man samtidig med reformen så vidt muligt har søgt at få en ærligere vurdering, dels ved at indføre offentlighed ved vurderingen, og dels ved undertiden at lade vurderingen foretage af fremmede vurderingsmænd o.a., der ikke så let lader sig påvirke.

Der klages over de tidligere vurderingsmænds afhængighed, der tales om bestikkelse osv. og om enorme forskelle i ansættelserne. Samtidig med at bygningsskatten afskaffedes, foretoges da de nævnte vurderingsråds reformer til alles tilfredshed. Men det må man jo nu huske ikke at godskrive georgismen som sådan. Både offentlighed og fremmede vurderingsmænd og ærlighed kunne man selvfølgelig lige så godt have opnået under de gamle skatter. Og det nye skattesystem kunne jo måske på baggrund af den tidligere svindel derved komme til at se så meget bedre ud, hvad i og for sig ikke er fortjent.

Men endelig er tilfredsheden med det nye vurderingssystem, trods det, at jordværdien alligevel stiger enormt, vist alligevel ikke så stor, man må i hvert fald bruge hårde midler for at holde utilfredsheden nede.

Jeg skal fremdrage en ting fra byen Cleveland, der har indført dr. Somers system.

I *Den lige vej* slutter hr. P. Larsen, en af georgisternes på de udenlandske eksempler mest kloge mænd, i april 1911, side 122, en meget begejstret artikel om Cleveland og dr. Somers system med følgende: "Når grundejere kom med klager over for høj ansættelse af værdien, gav nævnet altid et og samme svar: "Giv os ret til i løbet af 30 dage at sælge ejendommen til den af os fastsatte værdi; kan vi så

ikke det, skal vi nedsætte vurderingssummen". Kun en eneste grund-ejer underkastede sig denne afgørelse.

Efter den sidste sætning skulle man tro, at der næsten var idel tilfredshed med ansættelsen, og at der i hvert fald ikke var nogen grund til klage hos grundejerne.

Men tænker man blot lidt over sagen, går svarets brutalitet, — udtrykket er ikke mit, se nedenfor, — op for os i al sin styrke. Jeg skal imidlertid ikke selv gå videre i rette med dette svar, men citere, hvad en georgist, forstander J. N. Brande, i *Den lige vej*, maj 1911, side 141, svarede hr. Larsen, nemlig:

Lidt for nemt. I P. Larsens artikel om Somers fortræffelige vurderingssystem, er som bevis for systemets godhed anført, at kun én af de klagende grundejere underkastede sig vurderingsnævnets forslag om at give nævnet ret til at sælge ejendommen til den af nævnet fastsatte vurdering. Må jeg dertil have lov at bemærke, at hermed er vurderingens rigtighed ikke bevist. Der vil være en mangfoldighed af tilfælde, hvor ejeren ikke uden tab kan overlade sin ejendom til andre, selvom han kan få ejendommens fulde salgsværdi udbetalt. *Og den mulighed, at klagens gennemførelse kan føre til ejendommens afståelse, kan nok få en klager til at bøje sig for vurderingen, selvom denne er for høj.*¹⁰ Man vil indvende, at klageren kan være ganske rolig, når han blot er sikker på klagens berettigelse. Men dette er ikke rigtigt, thi man ser ikke sjældent, at en køber giver for høj en pris.

Fremgangsmåden er derfor ikke blot brutal, men den kan føre til uretfærdighed mod de enkelte, og den er tilmed ganske unødvendig. Alt, hvad der er fornødent for ikke at drukne i ubeføjede klager er at gennemføre det i retsvæsenet anerkendte princip, at den, der taber sagen, skal betale sagsomkostningerne.¹¹

Hr. Brande bruger det rette udtryk. Han kalder det brutalt, og han viser klart og tydeligt, at der ikke, fordi grundejerne (af frygt for at miste deres ejendomme) tager klagen tilbage, er den allerringeste garanti for, at ansættelsen derfor har været rigtig.

---

¹⁰ Kursiv ved forfatteren.

¹¹ Til dette forslag vil jeg bemærke, at det er ret betydningsløst, idet det jo dog alligevel bliver vurderingsnævnets skøn, der bliver det afgørende, og det eneste, der vindes, er en nærmere undersøgelse, - som klageren altså rimeligvis kommer til at betale.

Ikke desto mindre anbefales metoden også herhjemme af georgistiske agitatorer som en sikker udvej til at finde den rigtige jordværdi, hvis der skulle opstå tvivl om vurderingens rigtighed.

Herefter tør jeg nok lade eksemplerne fra Nordamerika hvile.

B. Kiautschau.

Kiautschau var en tysk koloni (den er som bekendt taget af japanerne i den nuværende krig), i Kina og var før krigen en blomstrende handelsby, idet den var Tysklands port til det ellers så tillukkede Kina og et knudepunkt for alle Tysklands interesser i østen.

1898 overtoges kolonien af Tyskland, og jorden afkøbtes de kinesiske ejere af den tyske stat. Derefter solgtes jorden til private på betingelse af bl.a., at de svarede følgende skatter: 6 % af nøgenjordens værdi (handelsværdien — alle forbedringer) og desuden 33 $\frac{1}{3}$ % af den værdistigning, der har fundet sted siden sidste køb, eller hvis jorden ikke sælges, da hver 25 år ved en vurdering. Det er, som man ser, en ganske overordentlig høj skat. Der vurderes hvert 3. år.

Byen var i 1898 et fiskerleje, nu er den en stor by. Georgisterne plejer i almindelighed i agitationen at give det udseende af, at hele væksten skyldes dette skattesystem. I *Jordskyldreformen i udlandet* skriver hr. P. Larsen: "Hvor stor en del af denne stærke fremvækst, der skyldes den særegne jordbesiddelsesordning, lader sig vel ikke sige, men vist er det, at ingen anden af Tysklands mange kolonier tilnærmelsesvis kan måle sig med Kiautschau".

Det indrømmes dog her, — hvad vel er værd at huske, — at der dog også er andre årsager til væksten.

Jeg tror nok på basis af, hvad jeg foran skrev om Kiautschaus betydning som Tysklands eneste koloni i det rige Asien, at jeg tør sige, at Kiautschau var blevet lige så vigtig som handelsplads, selvom man havde haft et andet skattesystem.

Når der tales om virkningen af georgismens indførelse, er virkningen for de på det tidspunkt værende ejere af største betydning, idet indførelsen af skatten vil pålægge jordejendommene flere byrder og samtidig påvirke ejendommenes priser stærkt.

I Kiautschau slap man helt uden om dette spørgsmål, idet jorden indkøbtes til tysk statsejendom og først derefter solgtes samtidig med de nye skatters indførelse. Allerede derved, at kolonien kunne begynde på bar bund og således undgå at krænke bestående interesser,

er der en himmelvid forskel på Kiautschau og os. Men forholdene er i øvrigt så ekstraordinære, at en sammenligning er umulig. Der er pålagt en skat af 6 % af jordværdien. Det er en skatteprocent, som, hvis vurderingen var rationel og forholdene normale, både der og herhjemme ville drive ejendommens pris ned på 0 og jage brugerne bort, måske ville slet ingen have jorden med den byrde på. Alene denne høje skatteprocent viser, at der er særlige forhold til stede. Men det mærkelige er, at man desuagtet behøver en værdistignings-skat på 33½ %, dvs., at stigningen og væksten i den lille koloni, porten mellem de to kejserriger, er så enorm, at selv den store skat "ikke kan holde trit med tilgangen af værdier" for at bruge hr. Bertelsens udtryk om Vancouver. Forholdene er altså så ekstraordinære, at ikke engang disse store skatter kan holde stigningen nede.

Der foreligger i øvrigt intet om, hvorledes skatten virker, og om befolkningen er tilfreds med den. I hvert fald er vurderingssystemet for at finde jordværdien: handelsværdien — bygningernes værdi ganske irrationel, idet den store skatteprocent (6 %) jo må trykke handelsværdien meget langt ned, således at den udfundne jordværdi (handelsværdi - bygninger) må blive en meget lille størrelse.

Denne vurderingsmetode kan kun bruges rigtigt, hvor man har en lille skat. Jo større skatten er, des mere vil den trykke ansættelsen af jordværdien og derved modvirke sin egen stigning.

Ej heller Kiautschau er derfor noget eksempel, der er noget værd, idet der ikke er noget forhold, der er som i Danmark og andre gamle kulturlande.

C. Australien.

Blandt de hyppigst nævnte eksempler er de australske stater, hvor der i flere år har været indført forskellige jordværdiskatter, og hvor der i modsætning til Amerika også er flere eksempler på jord-skyld anvendt på større strækninger agerland.

Heller ikke i de australske eksempler er der nogen grænse for, hvilke gode virkninger der tilskrives denne skat, og den fortrinlige jordvurdering roses over al måde. Vi skal i det følgende vise, at den 'glimrende' virkning af skatterne væsentligt skyldes en ting, som vore georgister ellers kalder forkastelig, (nemlig at skatten ikke er lige stor på jord af samme art), og dernæst at vurderingen er irrationel, og at man ikke kan frakende skattelovene, at de har gjort uret mod de eje-

re, der var ved skattens indførelse, og endelig at det kun skyldes samme forhold som i Amerika (den stærke udvikling), når skadelige virkninger ikke har kunnet mærkes. New Zealand har både en stats- og kommunal jordskyld. Tilsammen indbringer de 2½ mill. kr.; jordværdien er takseret til over 3 milliarder kr., dvs. 7 mill. kr. skat på hver milliard, eller 7 kr. på hver 1.000 kr. jordværdi i gennemsnit, hvilket jo ikke kan kaldes frygteligt. Ligesom fra alle andre steder ynder man at fortælle om de glimrende virkninger, skatten har haft, og meget almindeligt træffer man da nedenstående tabel, som citeres af agitatorernes flok og udgives som et afgjort bevis på jordskattens fortræffelighed. Man opstiller nogle tal for stigning fra 1901-06 fra nogle kommuner med jordskyld og fra nogle kommuner uden jordskyld.

	Nogle kommuner	
	Med jordskyld	Uden jordskyld
Befolkningstilvækst	29,0 %	15,5%
Jordværditilvækst	105,2%	51,9%
Bygningsværditilvækst	82,3%	36,0%

Når man ser på disse tal, kan enhver jo se, at de kommuner der har haft jordskyld, har haft den største udvikling, hvorefter enhver, der er naiv nok, vil slutte: altså er jordskyld det bedste, og altså har jordskyld virket så meget mere fremmende på udviklingen.

Men jeg skal tillade mig at gå lidt nærmere ind på tabellens tal.

Først vil man lægge mærke til, at der står nogle kommuner med og nogle kommuner uden jordskyld. Det er straks en lille hage ved det hele, når det ikke samtidig oplyses, hvilke kommuner, det er. Der er jo nemlig intet i vejen for, at det tilfældigvis kunne være nogle af de bedste kommuner med jordskyld, og nogle af de dårligste uden jordskyld. Men der er en ting der er mere betydende, og det er, at det rimeligvis er højst forskellige arter af kommuner. I hr. P. Larsens *Jordskyldreform i udlandet*, hvorfra jeg har tabellen, og hvorfra sikkert også agitatorerne har den, står der side 12, at blandt de kommuner, der har indført jordskyld, er New Zealands 2 største byer. Der er da overvældende sandsynlighed for, at den ovennævnte tabel fra kommunerne med jordskyld også omfatter disse store byer, og det er

lige så sandsynligt, at der mellem kommunerne uden jordskyld findes mange landkommuner.

Og nu ved vi jo alle, at det særlig er de store byer, der er steget i nybyggerlandene; der er vokset enorme byer op i få år, og det gør der, enten der er jordskyld eller ej. Når da tallene med jordskyld omfatter de største byer, er det ganske givet, at tallene fra disse kommuner skal blive større end for de andre. Tallene viser ikke en døjt, som de er stillet op, og det er falsk statistik, som man ikke kan bygge noget på.

For øvrigt er forholdene her ligesom i de amerikanske byer at jordværdien er steget umådelig meget på grund af den store vækst, der er på alle områder i disse lande. De ovennævnte stigninger er således kun for 6 år.

I hvert fald er det ganske mærkværdigt, at de samme georgister, der reklamerer med, at de ved en jordskyld herhjemme vil gøre jorden billig, ikke er bange for at fortælle, at i kommuner, hvor jordskyld er indført, er jordværdiens pris i 6 år steget med 105,2 %, medens den i kommuner, hvor jordskyld ikke er indført, kun er steget med 51,9 %

Etter disse tal måtte jo enhver, der ønsker jorden herhjemme så billig som mulig, bede til, at vi ikke får nogen jordskyld, hvis den skulle have den virkning. Men selvfølgelig er det ikke jordværdiskattens skyld, at jordværdien er steget, (thi så gør den jo ikke jorden billig), og disse tal viser da mere end noget andet, at der ved denne statistik spiller ganske andre forhold ind end denne skat, og det burde være tilstrækkeligt til at forstandige georgister ikke bragte disse tal til torvs.

Her gælder derfor det samme, at jordværdiskattens værdisænkende virkning er bleven aldeles umærkelig overfor den stigning, der af andre grunde er sket i alle værdier.

Lad os tage et eksempel. En ejendom med 100.000 kr. jordværdi har fx. måske en skat på 1 %, dvs. 1.000 kr. Trods skatten er jordværdien efter tabellen ovenfor steget med det dobbelte til ca. 200.000 kr. Nu vil de fleste give mig ret i, at når ejendommen har fået sin jordværdi forøget til det dobbelte fra 100.000 kr. til 200.000 kr. i 6 år, så er en skat på 1 % ikke så frygtelig. Selv om skatten stiger til 2.000 kr. ved næste vurdering (1 % af 200.000 kr.), er det overkommeligt, og virkningen på ejendommen er kun den, at hans ejendoms

jordværdi ville have været (regnet med 6 %s rentefod) ca. 233.000 kr., hvis skatten ikke havde været der.

Men tabet af de 33.000 kr., som ejeren aldrig har set eller mærket, forsvinder ganske i den store 100 % stigning, og han er ikke særlig at beklage, thi han er blevet dobbelt så rig, som han var, i løbet af kun 6 år.

Men så let går det kun i egne, hvor der er en sådan udvikling. Herhjemme, hvor skatten ville bevirke et stærkt prisfald, vil virkningerne selvfølgelig blive ganske anderledes.

En virkning har skatten på New Zealand imidlertid haft, og det er, at den har slået nogle ejendomme i stykker.

Den har bevirket udstykning, idet de mindste ejendomme er skattefrie, og skatten, der begynder svagt ved 9.000 kr. jordværdi, er derefter progressiv.

Men når hjemlige agitatorer taler om jordskylden på New Zealand, nævner de med begejstring denne udstykning, der for øvrigt for en del er sket proforma, idet fx. en fader har stykket sin jord ud til sine børn, så hvert stykke er kommet under skattegrænsen. Og så er denne udstykning kun resultat af, at man på New Zealand ikke har lige skat på lige jord, men en skat, der er størst på de større ejendomme, og som slet ikke rammer de mindste. Der er altså på New Zealand ved skatten grebet uretfærdigt ind i ejendomsforholdene (selv efter georgisternes mening).

Men det forhindrer ikke agitatorerne i at pege på dette jordskylds land, New Zealand, og sige: Se de har jordskyld dernede, og der stykkes jord ud, lad os derfor også få jordskyld herhjemme, lad os få lige skat på lige jord.

Jo! D'hr. georgisters udenlandske eksempler er ofte heldige.

Men bortset fra den ulige skat, der selvfølgelig skader de større ejendomme, har skatten, der ikke er stor, i gennemsnit 7 kr. For hver 1000 kr. jordskyld eller måske svarende til ca. 3 kr. pr. td. Land herhjemme på god jord, ikke gjort megen skade, idet det nye land er i så stærkt et opsving, at skatten ikke kan have generet videre, men til gengæld har den heller ikke kunnet gavne noget videre (georgistisk set).

Det australske fastlands stater har nogle skatter, der meget ligner New Zealands. Både fællesforbundet har det og de enkelte stater, men de er større end New Zealands.

Skatterne er oftest, — og det gælder bl.a. fællesforbundets skat, — efter stigende skala; således undtager fællesforbundets skat ejendomme på under 90.000 kr. jordværdi, den er derefter stigende fra $\frac{5}{12}$ % til $2\frac{1}{2}$ %, altså en meget alvorlig stigning, der selvfølgelig må virke meget stærkt til udstykning.

Og her ser vi atter, at den virkning, som jordskylden først og fremmest har haft i de australske stater, og som vore georgister er mest glad ved, den skyldes, at man dernede hensynsløst har fraveget princippet 'lige skat på lige jord', og alene for forbunds-jordskyldens vedkommende har gjort dette i en meget grov målestok, nemlig fra 0 til $2\frac{1}{2}$ %

Af andre i agitationen fremhævede virkninger er der den mindskede arbejdsløshed. Dette punkt er imidlertid behandlet andetsteds, og det er der vist, at arbejdsløsheden er jordskyldsloven ret uvedkommende, se side 81.

Endelig hører man lange beretninger og udtalelser fra australske kommunalbestyrelsesmedlemmer og andre folk. Der nævnes således en adresse fra 84 borgmestre og rådmænd, (folk der vel selv er skyldige i lovenes indførelse); slikt skal man ikke lade sig imponere af, af så høje herrer er der rimeligvis mange hundrede i Australien, og man tør vist nok påstå med nogen rimelighed, at der ikke er mange love, selv dårligere love, som man ikke kan få nogle til at rose, og i hvert fald vil sikkert de allerfleste af dem, der har været med til at stemme for lovene i de lovgivende og i de kommunale forsamlinger, være glade for dem.

Og endelig skyldes deres særlige glæde udstykningen, men den skyldes jo netop, at der ikke er 'lige skat på lige jord'.

Der er imidlertid ikke enighed om skattens virkninger, og der findes også utilfredse folk dernede, og grunden til, at der ikke er flere utilfredse, må søges i, som det stadig er fremhævet, at jordværdierne trods alt er i en så stærk stigning.

Men at der er og må være utilfredshed, kan alene udledes deraf, at skattelovene hviler på det uretfærdige princip, som jeg omtalte under afsnittet om forbedringer, og som er i så stærk modstrid med georgisternes evindelige tale om ikke at straffe arbejdet.

Sidste beretning fra forbundsrepublikkens skattekommissær, hr. Kay, fremhæver, at den bedste løsning af vurderingsspørgsmålet er den, man er nået til, både på New Zealand og i staten Victoria, nem-

lig den, at man tager den samlede ejendomsværdi og derfra kun fradrager de udgifter, ejeren har haft til arbejder og materialer ved forbedringernes udførelse (derunder må dog vist også forudsættes at være bygningernes opførelsesomkostninger).

Hr. Alfred Pedersen, medredaktør af *Ret*, mener i oktober-heftet 1914, at denne løsning ikke er heldig (uden dog at angive hvorfor eller uden at angive nogen bedre løsning), og han tilføjer: "Men det må antages, at man også her mener at kun sådanne udgifter medregnes, der har bevirket virkelig værdiforøgelse". Altså også han holder på det uretfærdige princip, jeg har omtalt under forbedringer, side 39.

Grunden til, at man er gået over til denne vurderingsmetode i Australien fremstilles omtrent således i *Ret* oktober 1914, s. 8:

Man begyndte med at beregne jordværdien som handelsværdien af jorden i naturtilstand. Men det viste sig praktisk umuligt i længden at fastslå denne og at "nå et positivt skøn over de forandringer, der er sket med jorden som følge af menneskeligt arbejde og udlæg".

Så er man kommet ind på at gå ud fra den samlede ejendomsværdi, og fra den at trække bygningsværdien, (hvorunder også forbedringerne regnedes). Men ved denne ansættelse kom man til alt for små værdier for grundene.

Det blev derfor nødvendigt at drage snævrere grænser for, hvad der måtte regnes for forbedringer, og i hvilken udstrækning de må fradrages den samlede værdi. Og så endte man med den tidligere omtalte metode, hvor man kun vil fradrage de reelle udgifter til forbedringer, hvilket er et teoretisk ganske uholdbart standpunkt, idet der ved arbejdet beskattes.

Ja! Således ser de australske eksempler ud. Jeg synes ikke de opfordrer til efterfølgelse. 'Lige skat på lige jord' har de ikke, tværtimod, forbedringsværdierne beskatter de, og vurderingssystemet er dårligt. Og den eneste årsag til, at det alligevel går, er den, at jordværdierne på grund af nybyggerlandets enorme udvikling — trods skatten — dog stiger så enormt, så jordejerne ikke behøver at føle sig videre trykket af skatten; og endelig er tilfredsheden med skatterne hos dem, de rammer, vist mere end tvivlsom.

D. England.

Englands eksempel og Lloyd George, den engelske radikale minister, er d'hr. Georgister også meget glade ved. Det er ikke langt

fra, at man er ved at gøre England til et land, hvor georgismen er på nippet til at blive indført, og Lloyd George til omtrent georgist.

Atter kommer jeg til at pille nogle af de fjer af, som man har pyntet historien med, og vise sagen, som den er.

Først et par ord om Englands jordforhold.

For en stor del ejes den engelske jord som bekendt af store godsejere, og de har hidtil sluppet for at betale videre skat af jorden, fordi de ikke har dyrket den i videre grad, men for en stor del anvendt den til fåreavl og andre lidet udbyttegivende ting. De betalte derfor næsten ingen skat af den.

Det har man set er uretfærdigt, og navnlig er det gået op for folk, når de har set, at et stykke jord, hvoraf der betaltes en ubetydelig skat, fordi det ikke brugtes, pludselig, når det blev solgt (fx. i nærheden af en større by), steg til en umådelig høj pris, en værdi som det egentlig også havde haft længe før, men som der blot ikke betaltes skat af.

Dette har Lloyd George udtalt klart og tydeligt i følgende sætning, der kan sættes som motto for hans arbejde i sagen: "Men i fremtiden skal regeringen sørge for, at de ædle jorddrotter og andre, hvis jord har fået værdi som følge af samfundets virksomhed, skal komme til at yde deres bidrag til samfundets udgifter i forhold til jordens virkelige værdi."

Når vi danske skal være ganske ærlige, kan vi ikke se noget epokegørende heri. Det er for os ganske naturligt og ligefremt. Vi har jo altid haft den regel, at jordejerne skal svare skat af deres ejendomme, og deres ejendomme har altid været brugt ret godt, så de også har haft en ordentlig værdi (pris). Vi har haft hartkornsskatter og har nu ejendomsskylden. Den sidste er ganske vist en dårlig lov, da den rammer de små ejendomme hårdest, men det er absolut ikke nogen fornægtelse af Lloyd Georges principper; det er blot vor fordelingsmetode af de skatter, jordejendommene skal bære. Men derom i *Lige skat på lige jord*.

Samtidig vil jeg gerne pille lidt af den nimbus af Lloyd George, som en del georgister omgiver ham med, da jeg ikke synes, han er god nok for d'hr. georgister. Han siger således: "Jeg indrømmer gerne, at jeg af hensyn til bestående interesser anser enkeltskatten som uigennemførlig". Så georgist er han da ikke. De kender nemlig ikke begrebet bestående interesser.

I *Ret* januar 1914 protesterer hr. P. Larsen da også på det kraftigste imod, at man skal have kaldt vor nuværende radikale landbrugsminister Kr. Pedersen-Sandby for Danmarks Lloyd George. Han mener, at vor landbrugsminister er en ganske anderledes mand, en mand, der ikke vil svigte de forventninger, man stiller til ham. Han mener, at Pedersen-Sandby fortjener et bedre navn end Danmarks Lloyd George.

Men hvad er det da, man er ved at gøre i England?

Der har været nedsat en kommission, og den har anbefalet, at der opkræves en grundværdiskat på $\frac{5}{12}$ % af jordværdien, og det skulle så tillades kommunerne at forhøje den til en vis grad.

Men det er dog ikke så forfærdeligt; man må jo give kommissionen ret i, at der ikke er nogen mening i at lade jorden omtrent ubeskattet, hvilket store dele har været før; og $\frac{5}{12}$ % er ikke meget i så tilfælde; og dertil kommer, at det for en stor del om ikke for størstedelen vil sige, at kun de skatter, der før har hvilet på grundejerne, nu blot fordeles anderledes mellem disse.

Og hvad får så Lloyd George ud af det hele: At jordværdi og bygningsværdi skal vurderes særskilt, og at kommunerne inden visse grænser skal have lov at fordele skatten på disse to skattekilder.

Det er det vigtigste af det, der indføres: en særskilt jordvurdering og nogen ret til omflytning af skat fra det, vi kalder ejendomsskyld, til en skat på selve jorden. Det turde være et meget magert resultat, og jeg forstår så inderlig godt, at hjemlige georgister har følt sig skuffede over disse reformer, der måske har betydet noget i England, hvor man som nævnt har haft et meget dårligt skatteprincip før, men i Danmark kan det ikke imponere.

Det fremhæves endvidere som af stor betydning, at den engelske kommission har erklæret, at der ikke er praktiske vanskeligheder ved at vurdere jordværdien.

Vidnesbyrdene fra en kommission i et land, hvor man ikke har haft jordskyld før og heller ikke har det endnu, synes mig nu ikke at være af synderligt værd. Men selvom den nu var af større værd, dens kommissions mening, så må man huske på den stadige forskel, der er på vurdering til en større skat og en lille skat, (og den engelske er meget lille). Fejl og unøjagtigheder spiller ikke den rolle ved en lille skat, som den vil gøre ved en stor skat. Jeg synes at resultaterne fra Australien er af nok så stor betydning som en i England nedsat

kommissions betænkning. Og resultaterne i Australien viser jo, at man ikke kan vurdere jordværdien ordentligt, ikke uden i hvert fald at krænke det, der burde være georgisterne helligst af alt, forbedringerne, arbejdet og dets frugter.

Lloyd George betyder vel for England en forandring i skattelovgivningen, men ikke for Danmark, og for øvrigt er det største ved Lloyd George hans taler og ikke hans gerninger. Han er en stor agitator, er ikke bange for at bruge stærke ord eller for at fremstille en sag skævt, (han taler således også om skatten som straf), men hans forslag i parlamentet svarer ikke til de store ord.

Men måske er det hans store ord, der mest har tiltalt vore georgister; de er jo heller ikke bange for at smøre tykt på, men så skulle de nøjes med at rose hans taler og ikke hans gerninger.

Jeg har nu gennemgået de af udlandets eksempler, som enhver georgistisk agitator kan på fingrene, og jeg har vist, at de intet var værd herhjemme.

Danmark er intet nybyggerland, hvor jordværdien stiger med snese af procent om året. Danmark er ikke noget land, hvor man kan klage over at jorden holdes ude af drift, (Vi så jo endda, hvorledes vore georgister ved prøvevurderingerne ikke engang turde forlange al jord vurderet som husmandsjord; Danmark er ikke et land, hvor en anbringelse af alle skatter på jorden kun vil betyde en liden omflytning uden for grundejernes kreds, det vil være en mægtig omvæltning, om virkningerne af hvilken intet af de fremdragne eksempler kan vise noget som helst og endelig er der det — ja! undskyld mig d'hr. Georgister — at Danmark ligger så ubehageligt nær ved os, og det gør hverken Amerika eller Australien - vi vil derfor på den tydeligste måde få alle virkningerne at føle, hvis vi selv indførte skatten. Fra de store lande, der ligger så langt herfra, og hvorfra eksemplerne væsentligst hentes fra georgistisk side hører vi måske kun det smukkeste og det bedste. (Jeg har således for Australiens vedkommende vist, at de nævnte og opreklamerede tal var ganske værdiløse.)

Efter at jeg nu har vist, i hvor ringe en grad de udenlandske eksempler kan finde anvendelse på vore forhold, og hvor uberettiget det er at de anvendes i agitationen, skal jeg vende tilbage til en del af de øvrige georgistiske agitationsnumre.

Skat på arbejde.

Noget af det, georgisterne har mest imod vore nuværende skatter, er, at de er skatter på arbejdet. Jo mere man bestiller og tjener, des mere 'straffes' man med skat, jo dygtigere og flittigere en mand er, des mere skal han af med, og jo udygtigere og mere doven hen er, des billigere slipper han.

Dette synes også rent umiddelbart at være meningsløst, men det er dog kun for en ret overfladisk betragtning, at det er slemt.

Fejlen i betragtningen bunder deri, at man giver skatten betegnelse af straf. Der tales om at straffe arbejdet, staten røver fra de arbejdende osv. Men det turde være et noget ensidigt syn.

Samfundet pålægger ikke skat for at straffe folk, ikke for at forhindre dem i at bestille noget eller søge at afholde dem derfra, (og det er dog ellers formålet med en straf). Staten pålægger samfundets medlemmer skat, fordi det er nødvendigt at skaffe penge til samfundets udgifter. Disse nødvendige midler fås da ved at pålægge befolkningen skat efter forskellige mere eller mindre praktiske metoder, hvori samfundsmedlemmernes evne til at betale spiller en vigtig rolle. Skatterne skal give penge, og man søger da så vidt muligt at lægge skatterne efter, hvor der er evne til at betale dem. Det skal indrømmes, at vore toldskatter hviler hårdere på de mindre forbrugere end på de mere velhavende, men man kan heller ikke se bort fra, at disse skatter ikke er så umiddelbart tyngende som de direkte, at de endvidere for en del er frivillige (spiritus og tobak), og endelig at de er gamle skatter for største partens vedkommende, så byrderne gennem tiderne noget er modvirket gennem tidernes lønbevægelse. Men som sagt: toldskatterne er ikke meget retfærdige, men de er praktiske og har jo for en del også andre formål, og endelig må deres størrelse ikke overdrives, hvad georgisterne i allerhøjeste grad gør. (Se derom i afsnittet *Toldskatterne*.)

Men dels for at skaffe flere penge og dels for i nogen grad at afbalancere toldskatternes større byrde på de mindre indtægter har man de direkte skatter, idet disse jo hviler stærkest på de større formuer og indtægter. Og når der er tale om, at vore skatter særlig rammer de flittige og dygtige, er der da navnlig tænkt på disse direkte skatter.

Og her er det, at jeg kommer til et absolut andet resultat end georgisterne, idet jeg ikke kan se det uretfærdige i, at beskatte dem

mest der tjener mest skatten er ingen straf, den er samfundsmedlemmernes bidrag til fælleshusholdningen, og der er da ikke så ringe mening i at lade dem betale i forhold til deres evne. Og nu da vi har fradrag for de små indtægter og for stor familie, synes det mig, at de direkte skatter endog er gode, blot må de ikke blive for store.

Man taler om straf. Vel er det ikke behageligt at betale skat, men vi betaler den dog, og vi ønsker dog vist alle, at vi skulle betale dobbelt så meget ti så var vor indtægt jo dobbelt så stor; men man ønsker sig ikke en straf fordoblet. Og der er vist ingen, der undlader at arbejde mere for sin familie og sig selv, fordi han ved, at han så kommer højere op i skat. Ingen siger til sig selv: "I år vil jeg kun søge at tjene halvt så meget, thi så falder min skat, eller i år vil jeg se at arbejde og tjene så lidt, at jeg kan komme helt ned under skattegrænsen, så jeg helt kan slippe for skat".

Men så er det også meningsløst at tale om straf. Skatten afholder så sandt ingen fra at søge at tjene så meget som muligt.

Det er ikke uretfærdigt at lade den mand der er dygtigere og heldigere end sine medbrødre, betale mere end de til fælleshusholdningen. Vi er jo nu engang ikke lige dygtige alle sammen, vi er ikke lige godt udstyret fra naturens hånd, ikke lige stærke, og det er da en god demokratisk regel, synes det mig, at lade de bedst udrustede betale for de mindre vel begavede, de heldige for de mindre heldige, de stærke for de svage, lade den mand, der tjener 10.000 kr., betale meget mere end den, der kun tjener 1.000. Det synes mig at være så naturligt, at jeg slet ikke forstår, at nogen kan anke over det.

Ganske vist beskattes så samtidig fliden, og den dovne slipper billigere. Men flid, held og dygtighed kan nu engang ikke adskilles, og når de flittige, heldige og dygtige og rige har råd til at betale mere end de øvrige, og det ikke afholder dem fra at arbejde videre på deres eget og samfundets vel, så gør den ingen skade, men er en såre retfærdig og praktisk skat.

At den dovne slipper nemmere med skat, går dog virkelig mest ud over ham selv.

Man tager jo endvidere kun en del af den årlige indtægt og lader i hvert fald hidtil nok tilbage til løn og fortjeneste for den beskattede.

Lad os derfor blive fri for den snak om de nuværende skatter som straf på arbejdet, og jeg forstår ikke, at folk, der kalder sig demokra-

ter, (og det gør de fleste georgister), kan arbejde sig op til en sådan ekstase, som de undertiden gør, bare de hører ordet skat.

Skal der tales om skat som straf og en skat, der kan virke hæmmende på arbejdet og derigennem på samfundets fremskridt, så skal vi se et ganske andet sted hen, og det er til georgisternes skat på jordværdien og den måde, hvorpå de praktiserer dens skattevurdering, både her og i Australien (se *Usandheden om forbedringerne*, og hr. Berthelsens vurdering). Det er en skat, der virkelig kan benævnes som straf, thi den vil jo kun levne ejerne de kontante udlæg — og det endda kun i nogle år, medens han selv må løbe risikoen; det er en skat, der tager alt, ikke blot en del af det årlige udbytte, men det hele; det er en skat, der nok kan pille modet og arbejdslysten ud af folk.

Jo! Georgisterne skulle tale om straf!

Lige skat på lige jord.

Medens geogisterne i agitationen og teorien forkaster skat på arbejde, (men, som vi har set, ikke i praksis), vil de have al skat lagt over på jorden, og den skal da pålægges efter princippet: lige skat på lige jord.

Der kan siges meget smukt om dette skatteprincip, og det gør i det hele et vist umiddelbart rigtigt indtryk på folk og er derfor et meget anvendt agitationsmiddel. Der er også meget sundt og rigtigt i tanken, indrømmer jeg, og jeg kan også godt slutte mig til den, men jeg må dog samtidig erindre om, at den hverken er synderlig demokratisk eller på nogen måde georgistisk.

Når man lægger skat på forskellige erhverv, (vi skal jo have penge i statskassen), på formuer osv., og har et helt system af skatter, er det en selvfølge, at jorden også må bære sin part. Spørgsmålet er blot ved skat på jord som ved alle andre skatter: efter hvilke regler skal den lægges på de forskellige medborgere?

Herhjemme har vi indtil for en halv snes år siden haft hartkornsskat, der oprindeligt var nogenlunde 'lige skat på lige jord', men nu er den omtrent helt omdannet til ejendomsskyld, der lægges på ejendommene efter deres værdi (både af jord, bygninger og forbedringer). Denne forandring fra hartkornsskat til ejendomsskyld var en uheldig foranstaltning, først og fremmest fordi det er meningsløst at forandre så ældgamle skatter, der oven i købet for længst er udlignet

og taget i betragtning ved køb og salg af ejendommene, og for det andet, fordi ejendomsskyld-princippet i sig selv er et ret dårligt skatteprincip¹².

Så er 'lige skat på lige jord' bedre; men ærlig talt: demokratisk er det ikke. Hvis fx. to har oprindelig lige store ejendomme, den ene er dygtig, den anden ikke, så får disse to ikke det samme ud af deres ejendomme, den dygtige arbejder og forbedrer sin ejendom og tjener måske dobbelt så meget som den anden og forøger sin formue, sin ejendoms værdi langt over den anden, og så kan jeg ifølge de principper, jeg hævdede i forrige kapitel, ikke se noget så forfærdeligt i, at den mest velhavende kommer til at betale mest, tværtimod synes jeg det var rimeligt, om den dygtige kom til at betale mere end den middelmådige; denne kan måske ikke gøre for, at han ikke er dygtigere, og dog skal han betale lige så stor skat, som han, der tjener meget mere.

Men der spiller her et par andre ting ind, som gør, at jeg alligevel kan gå med til 'lige skat på lige jord', skønt det altså på ét punkt står i modstrid med det foran nævnte princip.

Når hr. Berthelsen ikke desto mindre i sin pjece imod mig tillader sig at lade mig sige til husmændene, oven i købet i "gåseøjne", som om det var et citat af min pjece: "Gå sammen med os andre, jordmonopolisterne, om at tage byrderne bort fra jorden for at lægge dem over på det arbejdende folk - hellere end omvendt", så gør hr. Berthelsen sig skyldig i meget mere end en tilsnigelse.

Men det er jo også nemmere at kæmpe imod noget, jeg aldrig har sagt. End at modbevise min kritik af georgismen.

Det ene er, at forbedringerne på den dygtige mands ejendom først giver udbytte ad åre måske, medens de straks forøger hans ejendomsskyld, hvorved ejendomsskylden altså rammer ham mere, end rigtigt er. Ved indkomstskatten tages derimod kun større skat, når den større indtægt er indgået.

Den anden grund er den, at de små ejendomme forholdsvis er mest værd, og at de derfor kommer til at betale forholdsvis større

---

¹² Om at ophæve, altså flytte sådanne skatter fra jorden skriver jeg i min første pjece side 19. Om det meningsløse i en sådan ophævelse er vi (hr. Berthelsen og jeg) enige". Jeg skrev det med fremhævede typer.

skat end de store efter ejendomsskylden, hvilket heller ikke er retfærdigt.

Jeg kan derfor godt tiltræde princippet 'lige skat på lige jord', det er et sundt princip, men alt andet lige giver det, må jeg fastholde, den dygtige en fordel frem for den mere jævne mand.

Endelig vil jeg overfor de georgistiske angreb på godsejerne minde om, at bl.a. excellencen Estrup og flere andre godsejere i landstinget protesterede mod ejendomsskyldens indførelse, og hartkornsskattens ophævelse, netop fordi de så, at de selv, 'de store', ville tjene derved.

Lad os derfor blot få 'lige skat på lige jord', men jeg må rigtignok samtidig advare mod at tro, at det er noget særligt georgistisk princip. Det kan indføres, lige så meget det skal være, og når det skal være, uden at det med en tøddel berører georgismen.

'Lige skat på lige jord' er et princip, efter hvilket man kan — og bør — lægge de skatter, der skal hvile på jorden. Men det er intet georgistisk patent.

Georgisternes patent lyder derimod på: *Alle skatter skal over på jorden* (efter lige skat på lige jord). Og det patent skal de have lov til at beholde ubestridt, — men for dem selv.

Georgismen og arbejdsløsheden.

Blandt de store og gode ting som georgismens indførelse skulle føre med sig, er efter georgisternes anskuelse: arbejdsløshedens afskaffelse; det er de fleste georgister forvisset om, og man møder denne påstand overalt i deres agitation.

Da det ikke sjældent vinder tiltro, og da der er enkelte ting, der tyder på, at en georgistisk reform (ligesom en hvilken som helst anden lov, der vil virke til udstykning) rent midlertidigt kan virke på arbejdsløsheden, og dette tages til indtægt som bevis på, at georgismen kan afskaffe arbejdsløsheden, vil det være gavnligt at tage dette spørgsmål op til nærmere undersøgelse.

Dette kræver en lille forundersøgelse af arbejdsløshedens begreb.

Arbejdsløsheden er et forholdsvis moderne fænomen men det er kun formen, der er ny, thi arbejdets ujævne fordeling over årstider og tider er ældgammel. Arbejdsløsheden er fremkaldt ved, at der ikke

altid er lige meget at bestille i alle erhverv, og der er ingen anledning til at tro, at det ikke altid har været og vil vedblive at være således.

Da produktionen væsentlig foregik indenfor hvert hjem, der hvert sørgede for sit behov, har arbejdets forskellighed vist sig derigennem, at der har været travle tider og tider, hvor der intet var at foretage sig; familien skulle leve af høsten, jagten eller fiskeriet eller andet men dette gav i allerhøjeste grad forskellig beskæftigelse. Men da levede man i de ledige tider (oftest de mørke vintermåneder) på de fra arbejdstidene opsparedede beholdninger.

Efterhånden bliver arbejdsdelingen indført og produktionen bliver arbejde for andre, mere eller mindre selvstændigt, den enkelte kaster sig over produktionen af en enkelt ting, for hvilket han tilbytter sig sine øvrige fornødenheder, kun landbruget bevarer længst en vis afsluttethed, idet det længe for størstedelen selv tilvirkede sine fornødenheder; men også her udskilles forskelligt arbejde fra de enkelte hjem til selvstændige virksomheder (for øvrigt en bevægelse, som har fortsat sig lige til vore dage og endnu stadig finder sted).

Også under disse forhold var der selvfølgelig sløje tider og travle tider, men tidligere var det en selvfølge, at man så vidt muligt søgte at gemme hen til de sløje tider; nøjsomheden var større.

Mellem arbejder og arbejdsgiver var der et patriarkalsk forhold; logi systemet, hvor svendene boede hos mesteren, forhindrede jo også arbejdsløsheden i dens nuværende form; da delte mester og arbejdere de gode og de dårlige tiders kår. Og hjælpsomheden var vel nok i det hele større end nu. Men endelig må man ikke tro, at der ikke i tidligere tider var nød og elendighed nok, og at arbejdsløsheden i de tiders form ikke også undertiden har været slem nok.

Forholdene, som her skildret i få træk, har selvfølgelig ned gennem tiderne været meget forskellige. Men i det store og hele har man vist lov at slå dette fast, at fortidens arbejdsløshed mere fordeltes over alle samfundets medlemmer, skiftende i forskellige erhverv måske og til forskellige tider, men man må ikke se bort fra dette, at der faktisk altid har været dette ujævne arbejde, denne periodiske mangel på arbejde. Det har sin betydning at erindre det.

I den nyere tid er produktionsforholdene undergået en umådelig forandring, der særlig kendetegnes ved industriens vækst. Flere og flere varer glider fra hjemmearbejdet over til at tilvirkes ved selvstændig produktion, husstandene bliver mindre og mindre, der er

flere og flere, der har eget hjem, hvad enten de har selvstændigt arbejde eller søger arbejde hos andre. Dette afføder den moderne arbejdsløshed.

Men man må ikke tro, at den gamle form for arbejdsløshed endnu helt er forsvundet; på landet træffer man den endnu, navnlig på de mindre brug, og da i særdeleshed hos husmændene. Husmanden, der arbejder for sig selv, har en del af året forholdsvis lidt at bestille, på gårdene træffer vi også travle tider og tider, hvor det kniber med at finde beskæftigelse til folkene. Først på de større gårde er man kommet ind på den 'industrielle metode', nemlig at have få eller mange arbejdere efter årstidens krav.

Hos den lille håndværker og købmanden træffer vi også travlhed og lidet arbejde skiftende. Alle disse steder må man sørge for at gemme hen fra de gode til de dårlige tider.

Og man gør det.

Men som nævnt har et ganske andet system kunnet indføres i industrien. Efterhånden som det patriarkalske forhold mellem arbejder og arbejdsgiver forsvandt, dels på grund af bedriftens størrelse, dels på grund af arbejdersammenslutningerne og dels på grund af hele tidens ånd, og efterhånden som samfundet, repræsenteret af kommune og stat, har påtaget sig mere og mere forsørgelse, er de gamle forhold blevet afløst af nye, hvor enhver ligesom er sig selv nærmere end i gamle dage, enhver sørger for sig selv, og ved sit bidrag til staten afgør han sin pligt overfor sine medmennesker, og ved forsikring fx. sikrer han sig selv.

Dette kommer som sagt særlig frem i industrien, idet industrien i de gode tider beskæftiger alle, medens den i de dårlige tider afskædiger nogle af arbejderne.

I en stor del af året er der sæsonarbejdsløshed (regelmæssig arbejdsløshed en vis tid på året), og særlig den fandtes selvfølgelig også tidligere. Her vil man dog ofte finde, at lønnen (fx. i murerhåndværket) er afpasset derefter, så der skulle være nok at leve af i de sløje tider også. Men i vore dage, hvor pengene ligesom er mere runde, og nøjsomheden mindre, og sikkerheden for, at samfundet træder til, om det skulle gå galt, er større, er denne fordeling af fortjenesten over hele året selvfølgelig vanskeligere.

Men desuden har man de økonomiske perioder, de egentlige gode og dårlige tider, som også fandtes tidligere, men som vel nok er

blevet mere fremtrædende i vore dage, navnlig ved den stærke udvikling af kreditten, der undertiden tillader en produktion og en fast anbringelse af kapitaler, der går ud over det, samfundet kan bære, og som til gengæld af og til, når tilliden svigter, trækker sig mere sammen end nødvendigt.

Også denne arbejdsløshed viser sig i vore dage, ved at der i de gode tider er fuld beskæftigelse for alle, men i de dårlige tider kun for nogle.

Som jeg berørte, er de større brug på landet noget inde på samme metode, idet der visse dele af året er meget, andre tider kun lidet arbejde; og ligesom i industrien antager og afskediger man der folk efter behovet. – (i samme anledning skal man ikke rase så meget mod polakimporten, thi den gør i grunden megen gavn, idet den derved, at polakkerne kommer i den travle tid, men rejser hjem om vinteren, fritager landbruget for at holde en hjemlig 'industriell reserve armé', som en del af året intet arbejde kan få.)

I vore dage har man i industrien en industriell reserve armé, der indkaldes i sæsonen og i de gode tider. Det er fortidens travle dage og dage uden beskæftigelse, der nu er flyttet om til beskæftigede arbejdere og ubeskæftigede arbejdere.

Dette er af betydning at erindre, når man skal undersøge, om georgismen kan afskaffe arbejdsløsheden. Det er da vigtigt at fastholde, at arbejdsløsheden ikke er noget nyt, men at den alle dage har eksisteret.

Georgismen vil afskaffe arbejdsløsheden ved at lette adgangen til jorden og fritage det egentlige producerende arbejde for skatter. Jeg har i min første pjece vist, at adgangen til jord ikke lettes, (se også *Billig jord*). Men en jordskyld kan slå de store brug i stykker og fremme en udstykning. Og det er en selvfølge, at vedtages nu en lov, der vil bevirke udstykning, så vil der drages folk til landbruget og fra byerne, eller tilgangen til byerne vil i hvert fald standse for en tid; og det vil selvfølgelig kunne mindske arbejdsløsheden i byerne en tid.

Men hvorledes og hvor længe?

Indtræffer det i en sløj tid, vil det bedst mærkes. Men når så de gode tider for industrien atter kommer, og den 'industrielle reserve armé' skal indkaldes men så ikke er tilstrækkelig, ja, så vil enten industrien standses i sit arbejde, hvad der vil skade dens omsætning og stilling på vort eget og på verdensmarkedet, hvilket senere vil svie til

den, eller også vil der blive indkaldt udenlandsk arbejdskraft hertil; i vore dage er arbejdsmarkedet nemlig ret internationalt.

Bliver det da atter dårlige tider, vil der ske afskedigelser, og nu er det ikke sikkert, at det netop bliver de udenlandske arbejdere, der bliver arbejdsløse; disse kan måske have sikret sig arbejde for at tage hertil, og så bliver det vore egne, der må gå ledige, men i heldigste tilfælde går det lige meget ud over indenlandske og fremmede arbejdere, og de arbejdsløses skarer er som før.

Industrien kræver en reserve armé, og den kan ingen georgisme afskaffe. Det vil dog være meningsløst at tro, at fordi vi får så og så mange flere tusinde husmænd, at der så skulle blive færre svingninger i den internationale økonomiske produktion.

Rent midlertidigt vil, som jeg nævnte, en jordudstyknings kunne hjælpe, (hvad enten det sker ved en georgist-skat eller på anden måde); men derudover intet. Arbejderne kan ikke således løbe fra fabrikkernes værksteder til husmandsloddernes agre og haver, efter hvor der i øjeblikket er mest at tjene. For det første kræves der kapital til jordbruget, og den kan ikke sådan trækkes ud igen, og for det andet kræver nu hvert fag sin uddannelse; man må blive ved sit erhverv.

(Dette bekræftes bl.a. ved, at man kan se stor arbejdsløshed i ét fag men arbejdermangel i andre. I København var der i januar 1915 ikke én ledig toldbod arbejder og kun én enkelt mand i papirindustrien og mange flere steder, hvilket faktisk betød arbejdermangel, medens der i byggefagene var en arbejdsløshed på ca. 50 %)

Jordpolitik har ikke noget at gøre med arbejdsløsheden. En mere intensiv udnyttelse af jorden kan betyde en noget mindre industri i landet måske, i hvert fald en tid, men indenfor den industri, vi har, (større eller noget mindre) vil der altid i visse tider være arbejdsløshed, som ikke kan afhjælpes ved nogen jordpolitik eller georgisme.

Arbejdsløsheden må lindres, (der kan ikke være tale om afskaffelse,) ad anden vej, og den vej, jeg vil anvise, er forsikringens. Gennem forsikring må arbejderne og ikke mindst arbejdsgiverne opdrages eller tvinges til af de gode tiders gode fortjeneste at opspare midler til de dårlige tiders smalhans. Og det vil også nok lykkes, men hele den moderne produktionsform og form for arbejdsløshed er jo så ny.

Arbejdsløsheden og georgismen har således intet med hinanden at gøre. Det kan have mange gode sider at få flyttet flere ud på landet, men at tro, at man derved afskaffer arbejdsløsheden, er kun bevis på, at man aldeles ikke har forstået arbejdsløshedens hele økonomiske årsag.

Også når der er tale om dette, har georgisterne selvfølgelig udenlandske eksempler at vise hen til. Man fortæller da, at i det eller det land, hvor jordskylden er indført, er der næsten ingen arbejdsløshed, der er skabt forøget arbejde osv.

Først skal jeg dertil bemærke det, som jeg tidligere har omtalt, at man ikke uden videre i de lande, hvor jordskylden har været forsøgt, kan tilskrive fremskridtene denne reform; vi så jo fx. i Vancouver, at det var nye jernbaner og i det hele disse nye egne opblomstring, der bevirkede de gode økonomiske forhold.

Jeg skal ikke nægte, at der også ved en georgistisk skat, — ligesom vi så ved udstykningen, — kan ske en rent midlertidig beskæftigelse af arbejdere. Der skal jo lægges skat på ubebyggede grunde, og disse vil da blive bebygget hurtigt, hvilket selvfølgelig vil give mere arbejde, så længe det står på. Men derudover vil der intet ske. Snart vil alt — også arbejdsløsheden — blive som før, thi den har intet at gøre med georgismen.

Man nævner ofte, når der er tale om dette, de australske stater, der er jordskyld, og der er en forholdsvis ringe arbejdsløshed, og georgisterne er da ikke sene til at sætte disse to ting i en endog meget intim forbindelse med hinanden.

Jeg har under omtalen af disse stater (side 63) vist, at der ligger ganske andre årsager til grund for udviklingen end denne jordskyld, og de samme årsager (de nye landes almindelige opblomstring) virker selvfølgelig til at mindske arbejdsløsheden.

Og dog er der arbejdsløshed, som alle vegne, hvor der er industri.

I *Den lige vej* marts 1912 læser man om, hvorledes der i 1912 var arbejdermangel i Australien, arbejdsgiverne sloges om arbejderne, fortælles der. Og der er ingen grund til at tro, at det ikke passer.

Men for at vise, at der godt kan være arbejdsløshed og dog arbejdermangel (i andre fag og til andre tider i samme år), har jeg skaffet mig de officielle tal for arbejdsløsheden i fagforeningerne i de australske stater, og de viste for 1910 5,79 %, for 1911 4,67 % og for 1912 5,55 %

Disse tal fra et land, hvor der er jordskyld og fra en tid, hvor der i høj grad klages over mangel på arbejdere, viser, at jordskylden intet har med arbejdsløsheden at skaffe, og at industrien til visse tider kræver en arbejdsløshed, som ingen jordskyld kan mindske.

Det er sandheden om georgismen og arbejdsløsheden.

Falder kapitalrenten.

Blandt de mange georgistiske agitationsnumre hører man også ofte det, at kapitalrenten vil falde, at pengene vil blive billigere, når georgismen indføres, idet der vil være færre anbringelsesmuligheder, (jordværdien forsvinder jo som sådan), og kapitalen må da nøjes med en lavere rente, hvorefter man så går over til en lang begejstret udvikling af, hvad disse billige penge vil betyde.

Hverken i teori eller i praksis vil dette slå til.

Ganske vist vil jordværdien som anbringelsesmulighed forsvinde. Køberen af en ejendom kan få jorden for færre penge, skal (eller rettere kan) ikke låne så mange penge til den; det vil altså sige, at der ikke for kapitalen er så mange prioriteter at blive anbragt i, dens felt er blevet mindre.

Men man må nødvendigvis også se på den anden side af sagen, nemlig, at der er færre penge at anbringe. Før georgismen fik ejendommens pris til at falde, måtte en ny ejer låne flere penge til at sætte i den, og sælgeren fik en så meget større sum penge med fra ejendommen til at anbringe andre steder. Efter georgismen får han lige så meget mindre kapital med fra ejendommen, som køberen kan spare at sætte i den. (Derfor bliver det ikke lettere for ham at købe jorden, se *Er georgismen ikke tyveri og Billig jord*].

Kapitalanbringelsesfeltet er blevet mindre, men samtidig er også de kapitaler, der skal anbringes, blevet mindre, og det er akkurat lige store beløb, det drejer sig om; det går lige op. Og dette gælder såvel de nuværende kapitalværdier, som georgistskatten vil få til at forsvinde, som dem, der fremtidig skabes og vil blive konfiskeret af den. Men selvom det nu ville have været rigtigt, at kapitalerne var vokset i forhold til anbringelsesfeltet, så er det dog en anerkendt sætning, at Danmark ikke selv bestemmer kapitalrentens størrelse; dertil har kapitalen alt for international en karakter, så en forøgelse eller

foringelse af kapitalen spiller ikke nogen rolle, der er værd at tale om.

Om dette punkt er der for øvrigt også uenighed blandt georgisterne. Jeg skal citere nogle udtalelser fra en diskussion ved et geogiststævne på Langelands højskole, gengivet i *Den lige vej* 1910:

Hr. Forstander Brande: "Jeg ser ingen grund til, at inddragelse af grundrenten skulle få kapitalrenten til at forsvinde". "Det er vel sandsynligt, at kursen på papirer går ned ved inddragelse af jordrenten. Men dermed er ikke givet, at renten går ned. Det modsatte er vel endog mere sandsynligt." Og hr. J. E. Lange: "Vi må ikke forsikre, at rentefoden går ned, selvom grundrenten indføres i meget vid udstrækning over hele verden. Det er ikke bevist og vi kan intet værre gøre, end lægge en vaklende grundsætning under vor agitation."

Som man ser, er disse to geogistiske førere klare over, at det er meget usikkert, om kapitalrenten falder, ja, hr. Brande mener endog, at det modsatte er mere sandsynligt.

Hr. Berthelsen, Høng, der ikke forsømmer nogen lejlighed til at være i opposition, erklærer derimod frejdigt: "Vel skal vi være varsome med at love mere end vi kan holde, men til den anden side må vi jo ud i ørkenen med faklerne, selv med fare for at snuble."

Han er altså ikke bange for, — som J. E. Lange siger, — at "lægge en vaklende grundsætning under sin agitation". Han vil ud i ørkenen med fakler, selv med fare for at snuble.

Man har for resten også, både når han og andre geogister agiterer, indtryk af, at de går i fare for at snuble. Det skal både han og de have lov til, men vi andre må vel nok være fri for at følge, vi vil helst se, hvor vi træder, ved solidt dagslys og ikke i mørke ved blaffende fakkelskær.

Og når det drejer sig om landets interesser, - og det gør det her, — så tør jeg vistnok sige, at det ikke er den rette mand at have som leder, han der ikke vil tage hensyn til faren for at snuble: når blot han kan komme til at svinge med faklen.

Han og hans skal have lov at gå alene.

Som jeg mange gange har vist det, er geogisterne umådelig let-sindige, (det er et mildt udtryk), med at anvende eksempler fra udlandet. Er der sket en udvikling i fordelagtig retning et sted, hvor der er blot et gran af jordskyld, da siger man straks: se, der kan I se, hvad jordskylden bevirker.

Når jeg ville være ond, kunne jeg i dette spørgsmål om kapitalrenten gøre lige så:

I *Ret* 1914, side 186 skrives der: "Men det må huskes, at den almindelige rentefod i Vancouver er højere end her".

Da man på alle andre punkter praler af jordskyldens virkninger i Vancouver, så kunne jeg jo med samme ret sige:

"Vancouver har jordskyld, og Vancouver har højere rentefod end vi, altså bevirker jordskylden højere rentefod." Det skal jeg imidlertid ikke gøre, thi jeg er ganske klar over, at Vancouvers forhold ikke på noget punkt kan sammenlignes med vore, men jeg fremdrager det for at vise, hvad man kan få ud af *Eksempler fra udlandet*, når man vil. Det samme gælder den stigende jordværdi og jordpris i Australien.

Jeg skal holde mig til det, jeg ovenfor viste, at kapitalrenten ikke vil falde ved georgismens indførelse. Og når georgisterne er ude med rige løfter om, at georgismen vil bevirke fald i kapitalrenten, og hvem vil ikke gerne have penge billigt? — så henviser vi dem blot til hr. Brandes og hr. J. E. Langes ord, thi så er det nogle af dem, der er ude med hr. Berthelsens fakkell.

Ikke sælger men køber.

Det danske folk er et jordkøbende folk og ikke et jordsælgende folk, siger georgisterne, derfor er det kun til fordel for folket, at prisen på jorden er lav (se *Billig jord*).

Jeg har nu altid ment, at der var omtrent lige mange købere og sælgere, når der handles, ganske vist sælges jo en del jord til udstykning (altså til flere), men der er dog vist omtrent lige mange af hver slags; så den frase kan vi vist godt se bort fra; at jeg nævner den, skyldes kun det, at frasen går igen i de 9 af hver 10 georgistiske foredrag, man hører.

I sit skrift mod mig, skriver hr. Alfred Pedersen, side 22, om grundværdiskattens virkning: "Jordsælgerne vil få et tab — men hvem er jordsælgere i dette land? Husmændene er det ikke, gårdmændene i almindelighed ej heller. For hele vor jordbrugerstand vil derfor jordens billiggørelse kun betyde et tab på papiret — ikke i virkeligheden".

Man skal høre meget, inden osv.

Jeg slår først fast, at hr. Alfred Pedersen indrømmer, at jordsælgerne vil lide et tab, når prisen falder. Det er selvfølgelig; men derfor er det alligevel af værdi at få en georgist til at indrømme det rent ud.

Så spørger hr. Alfred Pedersen forundret: Men hvem er jordsælgerne her i dette land? Og han svarer selv, at det er hverken husmænd eller gårdmænd, og så er tabet kun et tab på papiret.

Jeg må sige det rent ud: jeg forstår det ikke. Hvis man slår op i statistisk årbog, vil man se, at der årligt ved almindelig fri handel, (der undtages tvangssalg, familiesalg og næringssalg,) sælges ca. 5.300 ejendomme mellem $\frac{1}{4}$ og 1 td. hartkorn. (det er altså husmandslodder,) og ca. 3.800 ejendomme over 1 td. hartkorn. Det bliver dog slet ikke til så lidt. Blot i løbet af 10 år er det ca. 53.000 husmænd og ca. 38.000 gårdmænd, der sælger deres ejendomme. Og så er salg af ejendomme under $\frac{1}{4}$ td. hk. ikke medregnet. Men når nu disse 53.000 husmænd og de 38.000 gårdmænd sælger, og prisen er faldet, og de lider tab, ('jordsælgerne vil lide et tab'), er det så kun et tab på papiret? Nej! Det tab er vist reelt nok, det kan være så stort, at der måske kun af købesummen bliver nok til at dække prioriteterne med.

Er det kun et papir tab, så er det i hvert fald tab af den slags papirer, som man plejer at gemme i sin tegnebog eller i sin bank.

Men sådan agiteres der virkelig. Sådanne ting siges der virkelig på møder, og det skrives, ja! det skrives endog offentligt under navn.

Det er retten til at bruge jorden og høste dens udbytte, som husmændene og gårdmændene køber, siger hr. Pedersen så.

Det lyder jo også smukt. Og det er også rigtigt nok. Men jeg mener nu rigtignok, at de har købt noget mere; jeg mener nemlig, at de også gerne skulle af med ejendommen til en rimelig pris igen; retten til at bruge den og høste udbyttet er god nok, men den er ikke meget værd for ejeren, når han skal sælge igen, og det skal dog de fleste, og så skulle de jo også gerne have deres kapital igen ud af jorden, både den, de købte for, og den, de måske har sat i forbedringer og hævet jordens værdi med. Det er ikke ligegyldigt, om en mand skal trække sig ud af sin virksomhed med tab af den kapital, han begyndte med, og det er for øvrigt ej heller ligegyldigt, om prisen falder således, at han ikke under sin virksomhed kan låne noget i ejendommen.

I min første pjece viste jeg, hvorledes dette prisfald ville virke, fx. når en mand ville købe ejendom til sine børn. Hr. Pedersen søger i den pjece, han har skrevet, at stille et eksempel op, som skulle vise prisfaldets velsignelse. Jeg skal drage det frem her, fordi eksemplet er typisk for d'hr. georgisters agitationsmetode. Det lyder således:

"En mand ejer en gældfri gård til værdi 15.000 kr. – 9.000 kr. Bygningsværdi, 6.000 kr. jordværdi. Han har tre sønner og kan således efterlade dem 5000 kr. hver i arv. De ønsker hver en gård som deres faders, hver af dem medbringer 5.000 kr. hjemmefra — gården, han skal købe, koster 15 000 kr. Gælden bliver 10.000 kr. Foruden renter af denne gæld skal han svare tunge og trykkende skatter.

Nu tænker vi os grundværdiskatten indført til sit fulde beløb. Faderen kan da kun få 9.000 kr. for sin gård og kun efterlade hver af sine sønner 3.000 kr. i arv. Hvorledes stiller forholdet sig da for hver af sønnerne? Hver får 2.000 kr. mindre i arv — men hver kan købe sin gård 6.000 kr. billigere, hans gæld bliver 3.000 kr. mindre, og han er fri for alle skatter på arbejde og forbrug."

Det ser meget godt ud alt sammen, sønnerne bliver ”næsten” gældfri mænd osv.

Først vil jeg dog stille det lidt anderledes op, så ser det straks lidt anderledes ud. I første tilfælde (nu) bliver gælden for hver af de tre sønner 10.000 kr. af 15.000 altså $66\frac{2}{3}$ % Når georgismen er indført (2det tilfælde) har hver søn en gæld på 6.000 kr. af 9.000; altså også $66\frac{2}{3}$ %. Forskellen synes mig ikke at være overvældende.

Men, så kommer det værste, og det typiske.

Hr. Pedersen har regnet med en gældfri gård. Nu ved hr. Pedersen meget vel, at jeg i min pjece har sagt, at georgismen ikke vil ramme de gældfri gårdes ejere så hårdt, idet de jo dog beholder en hel del tilbage. Men de allerfleste af landets ejendomme er jo prioriterede, i gennemsnit alle med ca. 50%, og det er netop på grund af disse prioriteter, at georgismen rammer ejerne så hårdt.

Af Danmarks landejendomme er ikke 10 % ubehæftede, men dog tager hr. Pedersen som eksempel en gældfri gård, og det gør han, når han skal modbevise mine eksempler om behæftede ejendomme (de 90 %).

Lad os derfor tage hr. Pedersens eksempel med en rimelig prioritering på ejendommen, fx. 6.000 kr. af de 15.000.

Nu er det så drabeligt for en mand, der har en lille gård til 15.000 kr., at købe hele tre lige så store ejendomme til sine sønner. Behæftelsen bliver derfor noget høj her, men lad os for at blive ved samme eksempel regne således.

Han sælger sin gård nu for 15.000 kr. Gælden, 6.000 kr., betales, og hver af sønnerne får 3.000 kr. Køber de hver en gård til 15.000 kr., får de 12.000 kr.'s gæld; det er 80 % Gæld.

Efter georgismen falder alle ejendomme på 15.000 kr. til 9000 kr. Faderen sælger sin gård til 9.000 kr., rest 3000 kr., som fordelt på sønnerne giver 1.000 kr. til hver. Når de for dem skal købe ejendom til 9.000 kr., får de hver 8.000 kr. gæld, hvilket vil sige ca. 89 % gæld.

Som man ser, får de vanskeligere ved at få en gård under georgismen. Havde faderens gæld været større, fx. 9.000 kr., hvad ingenlunde er ualmindeligt, så havde sønnerne slet intet fået at købe for.

Det kan altså slås fast, at jordværdiskattens indførelse vil ramme de nuværende ejere hårdt. Det vil ramme dem, så længe de ejer ejendommen, idet de både skal svare de gamle prioritetsrenter og den nye store skat, medens de kun slipper for færre nuværende skatter, hvilket jeg skal vise i følgende kapitler, og det vil ramme dem, når de skal sælge ejendommene, og det er der — trods hr. Alfred Pedersens dristige påstand — dog 5.300 husmænd og 3.800 gårdmænd, der gør hvert år; det vil ramme dem, fordi der, når priserne er faldet, ikke vil være synderlig tilbage til ejerne, når prioriteterne skal trækkes fra.

Om dette punkt, (hvorvidt og hvor meget. Jordpriserne falder ved den georgistiske stats indførelse,) vil der være anledning til her at sige et par ord, idet der for det første er en ikke ringe uenighed mellem georgisterne derom, og for det andet, fordi det tiltrænges at blive foreholdt d'hr. georgistiske agitatorer, at når de agiterer med det omtalte prisfald på jorden (billig jord), må de også tage ansvaret for det tab, det nævnte prisfald vil tilføje de nuværende ejere af jorden.

Men det vil de nødtigt, de vil helst både reklamere med, at jorden falder i pris, og at de nuværende ejere tjener derved.

En ejendoms pris er mest afhængig af det udbytte, den giver, og når udbyttet mindskes eller forøges sikkert, falder eller stiger jordprisen i almindelighed derefter.

Blandt georgisterne er der nogen uenighed om denne udbyttets indflydelse på prisen, men jeg skal foreløbig fremdrage dr. Starckes

opfattelse. Han mener, at prisen er ganske afhængig af udbyttet af ejendommen, hvorfra dette udbytte end skriver sig, og når en skat lægges på ejendommen eller dens ejer, falder dens pris, og når der ophæves nogle skatter af hvad art, de end er, stiger prisen.

Toldskatterne, som hviler forskelligt på de forskellige individer, påvirker også prisen, vel ikke med det tilfældige beløb, men med et gennemsnitsbeløb pr. ejendom.

Dr. Starcke mener da, at spørgsmålet, om ejendommen falder i pris, bliver et rent regnestykke, afhængig af om de ophævede afgifter af enhver art er større eller mindre end de nye. Ejendommens pris vil da variere derefter med 25 gange forskellen i skatten før og efter.

Jeg skal ikke komme nærmere ind på dette, men kun fremhæve, (og her er jeg enig med den anden gruppe georgister), at jordens pris er mere afhængig af de faste skatter på jorden end af de løse skatter på brugerne. Thi toldskatter og personlige skatter hviler højst forskelligt og kan derfor ikke trykke den enkelte ejendom så stærkt som en på jorden hvilende afgift. Hvis alle toldskatter ophæves, bliver udbyttet af jorden vel større, og jordens pris vil måske stige noget derved, men ikke med 25 gange skatten, og dette vil navnlig ikke ske, når samtidig hele den øvrige befolkning også slipper for de samme skatter og afgifter, idet da et fælles tryk hæves for alle indtægter og erhverv.

Men dr. Starcke mener altså, at alle skatter af den art er ens, og når toldskatten, der hæves, er større end den nye skat, der lægges på ejendommene, så må disses pris jo stige, da udbyttet stiger.

Det mener dr. Starcke også. I sin bog: *Det økonomiske livs hovedlove* siger han, side 82, efter at have nævnt som eksempel en ejendom, der har fået mindre skat end før: "Men det vil i dette tilfælde kun sige, at sælgeren kan vente at få mere for sin ejendom".

Han beviser andetsteds, at husmændene og de mindre gårdmænd får mindre skat efter jordskyld end de har nu, men deraf følger efter ovenstående og efter hans opfattelse i øvrigt, at husmændenes og de mindre gårdmænds ejendomme må stige i pris.

Men er det tilfældet, hvor bliver så alt det smukke af, som georgisterne siger om den billige jord. Hvad bliver der af dette store og stolte formål: Jordens billiggørelse; det forsvinder jo ganske.

Men dr. Starcke er jo heldigvis også rigtig georgist, (det er dem med den billige jord), og derfor skriver han side 84 i samme udmær-

kede bog: "Husmanden vil ikke få sin jord til så dyre priser som nu", ja! det skriver dr. Starcke virkelig, 2 sider efter det forannævnte citat.

Men man kan dog ikke i alvor sige, at de nuværende ejere vil få mere for deres ejendomme, samtidig med at man fortæller, at de fremtidige købere vil få jorden billigere.

De fleste georgister indrømmer imidlertid, at jorden vil falde i pris, (det er jo også hovedformålet med det hele), og dr. Starcke er vist i hvert fald ene om at hævde, at den både falder og stiger.

Hvorledes toldskatternes ophævelse vil virke på jordprisen, er ikke let at sige. Men skulle den virke hævende på jordprisen, så måtte det dog være på jordværdien, og så skulle en ny skat jo tage stigningen.

Hvis det ikke er tilfældet, og hvis toldskatternes ophævelse virkelig kunne virke således, som dr. Starcke mener, må jeg give dr. Starcke ret i hans første påstand om, at ejendommenes pris ikke vil falde, når husmænd og gårdmænd ikke får mere skat, end de før har haft.

Men så falder jo rigtignok også det store agitationsnummer: den billige jord.

Men ud over alt dette kommer vi så meget nemt, idet ejerne af Danmarks jord får flere skatter ved en jordskyld, end de har haft hidtil; det skal jeg vise i afsnittet om *toldskatterne*, og om *J. E. Langes eksempler*.

Og når skatterne bliver større, end de er nu, så er både dr. Starcke ifølge begge sine anskuelser, de øvrige georgister og jeg enige om, at prisen på ejendommene falder.

Men om det hensyn, der er tage til disse ejere, er vi blot ikke enige.

Billig jord.

Hr. Berthelsen, Høng, skriver et sted: "Billiggjort jord betyder: lav grundafgift, lav husleje, lave varepriser, men høj effektiv arbejds-løn, større købeevne, sunde samfundsforhold, opsving i handel og naturlig værkflid, formindskelse og efterhånden forebyggelse af arbejdsløshed, fjernelse af monopolvæsen, lavere porto og takster og skabelse af en rigelig kasse til statens og kommunens fornødenheder — Et rigt samfund."

Det var jo ikke så lidt.

Hr. Berthelsen mener, at georgismen vil bevirke billig jord og altså også alt det andet. Jeg skal tillade mig at vise, at det med den billige jord er en fejltagelse.

Først vil jeg fremstille, hvorledes den georgistiske skat vil virke. Der pålægges en skat af 4 % af al jordværdi. Samfundet tilegner sig derved denne jordværdi som en rentebærende kapital; samfundet tilegner sig en kapital på ca. 4.000 millioner kr., der årligt giver en indtægt af 160 millioner kr. Af disse midler bestrides samfundets udgifter, og alle andre skatter hæves.

Dette er selvfølgelig en fordel for samfundets medlemmer, men for alle. De slipper alle for de nuværende skatter og afgifter, hvilket forøger deres indtægt.

Vi ser nu bort fra alle de nuværende ejere af jorden, for hvem det er et tilsvarende kapitaltab, og ser på de fremtidige ejere; dem, der har købt jorden, efter at prisen på ejendommene er faldet.

Og spørgsmålet er da: har de fået billig jord?

Men svaret må blive nej.

De har købt jorden til en lavere pris, men prisen er kun lavere, fordi der hviler en grundbyrde på jorden. De har faktisk ikke fået jorden en øre billigere, end købere under de nuværende skatteforhold har deres ejendomme.

Kostede ejendommen for 20.000 kr., og lægges der en grundbyrde på 300 kr. på den, falder ejendommen i pris med 25×300 kr., hvilket vil sige 7.500 kr., og den koster da 12.500 kr. For køberen bliver det da ét, om han køber ejendommen for 20.000 kr. og tager en prioritet i den på 7.500 kr. og for denne giver 300 kr. i renter om året, eller om han køber ejendommen for 12.500 kr., og der fast hviler en skat af 300 kr. på ejendommen. Han har ikke fået gården billigere, og den er ikke billigere for ham at drive.

Kun én ting er blevet billigere, det er de øvrige skatter. Men de er blevet hævede for alle samfundets medlemmer. Her nyder jordejeren ikke nogen som helst fordel. Så til at kalde det, at staten har erhvervet sig en kapital til at bestride udgifterne med, for billiggjort jord, er der ikke nogen som helst anledning. At drive jord er ikke på nogen måde blevet billigere end at drive nogen som helst anden virksomhed. Ville det være blevet billigere, måtte det straks have omsat

sig i en højere jordværdi, og den ville da blive beskattet yderligere, så alt atter kom i samme niveau.

Der kan ikke være noget, der er billigere at have med at gøre end andet; det vil udjævnes meget hurtigt.

Det eneste, der sker, er, at samfundet ved at tilegne sig grundværdien, tager en kapital, som det kan bruge til sine udgifter; men i og for sig kunne den godt have taget den alle andre steder også, hvor der var noget at tage af. For alle samfundets medlemmer betyder det en gevinst, idet selvfølgelig dette rov fra jordejerne beriger samfundet.

At jorden til den billigere pris ej heller bliver lettere at købe, idet der skal lige så mange kontante penge til, som under de nuværende forhold, har jeg vist i min første pjece.

At samfundets tilegnelse af jordværdien, både den nuværende og den fremtidige, betyder ødelæggelse af det erhverv, hvorpå hele landets økonomi hviler, at det på grund af vurderingens umulighed stadig vil forøve uretfærdigheder og hæmme alle fremskridt, har jeg både vist i min første pjece og i adskillige af denne pjeces afsnit.

Toldskatterne.

Det er med en ikke ringe stolthed, at forskellige husmandsførere peger på, at den danske husmand går i spidsen i kampen for jordskylden, 'denne retfærdstanke', skønt de selv er jordejere.

Man har lov at undre sig over, at en stor del af husmændene er gået over til georgismen, men hvorvidt der er særlig anledning til stolthed, er dog tvivlsomt. Thi når man ved, hvorledes agitationen er drevet blandt husmændene, så forstår man det bedre, der har ikke været nogen georgistagitor, uden at han har fremhævet, at jordskylden vil være til gavn for husmændene, både direkte og indirekte, foruden det, at georgismen er retfærd. Og da synes jeg, at stoltheden over husmændenes arbejde for retfærd er noget overdrevet.

Jeg havde ikke turdet fremkomme med dette, som jo måske ville blive opfattet som en insinuation mod husmændene, hvis ikke hr. J. E. Lange engang, da der var diskussion om, hvorvidt man kunne vinde gårdmændene for georgismen, havde skrevet (*Den lige vej* april 1911), at man vel kunne vinde tilslutning i alle samfundslag for tanken, fordi den var så retfærdig, men det ville være fuldkommen om-

sonst at vente tilslutning til grundskyldens gennemførelse fra hovedmassen i de samfundslag, for hvem den vil betyde forøget skat".

Og når jeg i diskussioner har søgt at vise, at georgismen vil betyde forøget skat for omtrent alle jordejere, også husmændene, da har jeg undertiden fået det svar: hvorfor tror De, at Danmarks husmænds organisationer har sluttet sig til georgismen, tror de ikke, at deres instinkt og praktiske sans har lært dem, hvad der vil være til fordel for dem.

Når jeg har hørt disse argumenter, navnlig J. E. Langes erklæring om, at retfærdstanken ikke er større, end at der dog skal økonomisk fordel til for at få flertallet af folk til at gå med til den, ja, så har jeg bøjet mig og erkendt, at der da ikke er andet for end at gøre det klart for folk, også husmændene, at de ikke vil have økonomisk fordel af georgismens indførelse.

Som sagt er der fra omtrent samtlige georgistagitorer blevet fremhævet, at alle landbrugere helt op til de mellemstore gårdmænd vil have fordel af georgismen, idet de vil få færre byrder, end de har nu. Det er særlig toldskatterne, man har fortalt, tyngede så hårdt.

Madsen Mygdals ord om, at toldskatterne vender den tunge ende nedad, har slået dybe rødder i georgisternes hjerter, og der er næsten ingen grænse for, hvad de fx. har søgt at bilde husmændene ind, at disse betaler i toldafgifter. Jeg har flere gange hørt påstået, at husmændene betalte et par hundrede kroner i skat (for den overvejende del toldskatter). Jeg har ganske vist også hørt nogle slå af til det halve.

Jeg havde tænkt mig at gøre disse toldskatter til genstand for en undersøgelse, fordi disse store tal, som en del husmænd virkelig tror på, forekom mig så umulige. Men tilfældet har været mig gunstigt, idet både en socialist (nys afdøde dr. Gustav Bang) og en georgist, dr. Starcke, begge på grundlag af flere hundrede husholdningsregnskaber fra 1909 har søgt at finde de indirekte afgifter. Endvidere har J. E. Lange i en lille pjece, *Vore krav*, som han af forskellige grunde har fået forfærdeligt på hovedet for af andre georgister, opstillet nogle eksempler med angivelse af toldskatter for forskellige ejendomme, og disse tal er trods den megen indsigelse mod hans pjece, så vidt jeg ved, ikke blevet angrebet.

Fra disse tal er jeg da også gået ud.

Dr. Gustav bang udregner i *Nationaløkonomisk tidsskrift*, 5te hæfte 1914, de indirekte afgifter for arbejderfamilier til 30-40 kr. og for husmænd til ca. 32 kr. I disse tal mangler ganske vist nogle poster, som dog ikke kan være betydelige; til 40 kr. vil han dog ikke kunne komme.

Dr. Starcke er i sin bog *Jordskyld* gået meget grundigt til værks, har søgt at udregne alle samfundsklassers skatter og afgifter; han kommer for husmænd i gennemsnit til 40 kr. Siden 1909 mener han, at de er steget med 21 %, hvilket vil sige til 48½ kr.

Dr. Bang var socialist, og dr. Starcke er georgist. Selvom der ikke er nogen som helst anledning til at tro, at disse to herrer ikke skulle have fulgt deres overbevisning ved bearbejdelsen af disse tal, så er det dog af betydning at få slået fast, at det er folk der står som absolutte modstandere af disse forbrugsskatter, der har udregnet tallene, idet man ikke vil kunne beskyldte dem for nogen partiskhed i retning af at have lyst til at gøre dem for små.

Dr. Starcke svarer straks selv i sin bog mod mulige indvendinger fra georgistisk side om, at tallene er for små, med at sige, at hvis de var større, blot 10 kr. pr. husmand, ville tallene for overklassen blive meningsløst små. Hans tal er altså i hvert fald ikke for små. Jeg kunne tænke mig, at de var for store, men skal dog holde mig til dem.

Vi er altså nu fra de 200 kr. kommet ned på 40-50 kr. Det er dog et afslag.

Og man vil forstå, at det må gøre en betydelig forskel for husmændene i deres stilling til jordskylden, om de tror, at de lettes for 200 kr. i afgifter årligt eller om det kun er 40-50 kr.

Har en husmand en ejendom til 7.000 kr., og er jordskylden 3.000 kr., vil han få en jordskyld på 120 kr.

Mener han, at han nu betaler 200 eller blot 150 kr. i skat, ja, så er det altså en gevinst, men når det nu viser sig, at det kun er 50 kr., han nu betaler og som han slipper for, så er der en forskel på 70 kr. i hans disfavør, og så vil retfærdigheden ved de nye skatter vist ikke være så indlysende for ham. Så vil det vist gå op for ham, det meningsløse i, at fx. lægen med de 10.000 kr. indtægt, næsten intet skal betale, medens han, husmanden, kan betale 120 kr., selvom man søger at indbilde ham, at det er jorden og ikke ham, der skal betale jordskylden.

Husmanden får mere skat, dernæst skal han af med skatten direkte, og endelig mærker han rimeligvis ikke toldafgifternes ophævelse for alles¹³ vedkommende.

Og til sidst er det dog heller ikke uden betydning for ham, at hans ejendom er faldet i pris fra 7.000 kr., (hvoraf han måske ikke ejer de 3.000 eller 4.000 sikreste,) til 4.000 eller 5.000 kr.

Hvordan skatterne stiller sig for nogle landbrug kan jeg vise ved gennemgang af nogle af J. E. Langes eksempler.

J. E. Langes tilståelse.

Eksemplerne i "vore krav".

Der er hos georgisterne i de sidste par år ved at vågne en vis forståelse af, at det kan knibe for dem med at få deres krav gennemført, hvis der skal gås frem efter de rene linjer. De er blevet klar over, at 'retfærdstanken' dog måske er for lidt at sejre på, idet det kniber for folk at se det retfærdige i denne reform, når de ikke kan se deres fordel i den; se J. E. Langes udtalelse i forrige afsnit.

Den egentlige georgismes gennemførelse, alle skatters ombytning med en jordskyld ligger langt ude, og nogle af georgisterne vil da begynde lempeligere og mere praktisk. Det gælder for dem om at få de brede lag med, og det skal da gøres på den måde, som J. E. Lange foreslår i sin pjece 'Vore krav', at man indfører en del af georgismens skat og samtidig afskaffer de værste af de nuværende toldskatter dvs. dem, der tynger mest på de små i samfundet; samtidig skal indkomstskatten gøres endnu større for de større indtægter, og ophæves for alle mindre indtægter; det er noget, der vil tiltale de bredeste lag, mener han.

---

¹³ Som et lydeligt bevis for at toldskatters opbævelse ikke altid kommer forbrugerne til gode skal vi efter Alf Ussings *Petroleumspriser og Petroleumsforbrug* nævne, at den ved toldloven af 1908 opbævede petroleumstold af 4 øre pr. kg helt og holdent tages af petroleumsselskabet, idet dette, alt medens rigsdagen forhandlede om toldloven. - uden anden foranledning - i det sidste 1½ år før den trådte i kraft satte prisen 4 øre op, for så flot, da toldloven trådte i kraft at lade prisen falde 4 øre til den pris, petroleum kostede 1½ år før. Denne toldophævelse koster staten 2 mill. kroner mindre indtægt om året, uden at have gavnnet forbrugerne en øre.

Denne idé's fader er som nævnt J. E. Lange, og man må indrømme, at tricket er godt.

Man skulle altså indføre den første lille portion af georgismen ($\frac{3}{4}$ % grundskyld eller ca. $\frac{1}{4}$ af den fulde georgisme); samtidig skulle toldskatterne omtrent hæves for den brede befolkning og indkomstskatten forøges for 'storborgerne'. Georgismen kunne fejre en triumf, idet der jo ikke er megen tvivl om, at den fik skylden for denne letelse, og der ville så være alt håb om at få mere georgisme ad åre, når den store befolkning så, hvad den førte med sig.

Det kedelige er blot, at omtrent alle de lempelser, som georgismen vil indføre for den store befolkning da er givet for den første femtedel georgisme. Men det opdages forhåbentlig ikke. Den tid, den sorg.

Det må dog siges til en stor del georgisters ros, at de ikke ville være med til dette. Skulle georgismen indføres stykkevis, skulle det være ved en procentvis nedsættelse af alle toldsatser og da særligt ikke ved hjælp af en forøgelse af den forhadte 'og (for arbejdet) skadelige' indkomstskat, selvom det kun var for 'de store'.

Jeg vil ikke desto mindre takke hr. J. E. Lange for hans smukke plan, ikke fordi tanken viser ham som en ualmindelig dygtig stemmefisker, det havde jeg nok en anelse om, han var, men fordi de eksempler, han drager frem til belysning af tanken, viser, hvad ingen georgist før har indrømmet, at også husmændene vil tabe ved georgismens indførelse.

Det var vist ikke meningen med dem, men derfor er det lige klart.

Det afgørende er jo ikke i denne sag, — hvor det er virkelige og store skatteprincipper, det gælder, - om et erhverv eller en stor befolkningsklasse vil tjene ved en femtedel af reformens indførelse, når denne femtedel kædes sammen med omtrent alle de fordele, der kan bydes for hele reformen. Men det afgørende er, om husmændene vil have fordel af hele reformens indførelse, således som de kræver den indført bl.a. i deres *Køgeresolution*.

Jeg skal tage to af J. E. Langes eksempler, de to mindste jordbrug, han nævner; jeg behøver ikke at tage de større brug, thi når jeg har vist, at de mindste taber, så er det en selvfølge, at de større taber mere. Og; det er dog en dårlig trøst for en husmand, at en godsejer også vil lide tab ved reformen. Altså efter *Vore krav* i tillægget:

Større husmandsejendom.

Ejendomsskyld 8.000 kr. (totalværdi ca. 13.000 kr.) hartkorn 0,8 td. Nøgenjordens værdi ca. 44 % af skyldvurderingen = 3.450. Gæld 6.500, indkomst 1.080 kr.

Nuværende skatteforhold:	kr.	J. E. Langes forslag:	kr.
Ejendomsskyld	7	Grundskyld	26½
Indkomst- og formueskat	7	Indkomstskat	0
Toldskat (5½% af Indkomst)	60	Toldskat (- 66%)	20
Ialt	74	Ialt	46½

Når altså J. E. Lange får sit forslag igennem med ¾ % jordskyld og de nævnte lettelser, bliver der altså en fortjeneste på 27½ kr. for ejeren.

Men som man ser, er næsten alle husmandens nuværende skatter ofret for den lille grundskyld.

Lad os så se engang, hvis georgisternes fulde krav blev gennemført, altså en 4 % grundskyld blev indført i stedet for alle de nuværende skatter.

De to rubrikker kom da til at se således ud:

Nuværende skatteforhold:	kr.	J. E. Langes forslag:	kr.
Ejendomsskyld	7	Grundskyld	138
Indkomst- og formueskat	7	Indkomstskat	0
Toldskat (5½% af Indkomst)	60	Toldskat	0
Ialt	74	Ialt	138

Husmanden har altså fået sin skat forøget fra 74 kr. til 138 kr., altså med 64 kr.

Dernæst er hans ejendom faldet betydeligt i pris.

Efter dr. Starckes mening, — og det er den mest gunstige, — er prisen faldet med 64×25 eller 1600 kr. til ca. 11.400 kr., efter andre georgisters mening er den faldet med omtrent hele jordskylden (nemlig $138 - 7 \text{ kr.} \times 25$) = 131×25 eller 3.275 kr. til 9.725 kr.

Mandens part af ejendommen er:

Før georgismen	13.000 – 6.500 gæld = 6.500
Efter georgismen	11.400 – 6.500 gæld = 4.900
Dr. Starcke	

Efter georgismen $9.725 - 6.500$ gæld = 3.225
Andre georgister

Hans kapital er formindsket, og hans skat er blevet større.
Og det er endda J. E. Langes eksempel og ikke mit.

Men J. E. Lange har regnet med en alt for lille nøgenjordsværdi, han har regnet efter prøvevurderinger; men de gav alt for lille en jordværdi, som jeg har vist ved omtalen af prøvevurderingerne.

På en ejendom af 13.000 kr. værdi kan nøgenjorden ikke sættes til under 5.000 kr.

Lad os stille regnskabet op med 5.000 kr. jordværdi.

Nuværende skatteforhold: J. E. Langes forslag:

	kr.		kr.
Tilsammen	<u>74</u>	Grundskyld 4 % af 5.000 =	<u>200</u>

Altså en forøget skat af 126 kr.

Ejendommens handelsværdi gøres op på samme måde som før.

Efter dr. Starcke er den faldet med 126×25 kr. = 3150 kr. til 9.850 kr., efter andre georgister med 193×25 kr. = 4.825 kr. Til 8.175 kr.

Ejerens formue er:

Før georgismen 13.000 kr. - 6.500 kr. = 6.500 kr.

Efter georgismen 9.850 kr. - 6.500 kr. = 3.350 kr.
(dr. Starcke)

Efter georgismen 8.175 kr. - 6.500 kr. = 1.675 kr.
(andre georgister)

Her ser man altså virkningen af georgismen for et eksempel noget nærmere ved virkeligheden end J. E. Langes. Men allerede hans var tydeligt nok.

Næste eksempel hos J. E. Lange er en

Lille gård.

Ejendomsskyld 12.000 kr. (totalværdi ca. 18.300 kr.), hartkorn 1,5, nøgenjordens værdi ca. 47 % = 5.640 kr., gæld 9.150 kr., indkomst 1.334 kr.

Nuværende skatteforhold:		J. E. Langes eksempel:	
	kr.		kr.
Ejendomsskyld	12	Grundskyld	42½

Indkomst- og formueskat	12	Indkomstskat	2½
Toldskat (5½% af Indkomst)	70	Toldskat	28
Ialt	94	Ialt	73

Som man ser, her er fordelene svundet betydeligt ind. Helt ned til 21 kr. om året.

Men lad os så se eksemplet med den fulde georgisme:

Nuværende skatteforhold:		Efter georgismen:	
	kr.		kr.
Ejendomsskyld	12	Grundskyld 4% af 5.640	225
Indkomst- og formueskat	12		
Toldskat (5½% af Indkomst)	70		
Ialt	94	Ialt	225

Altså et reelt tab i skat for manden på 131 kr.

Og på formuen er resultatet også tydeligt: Efter dr. Starcke er faldet i prisen $131 \times 25 \text{ kr.} = 3.275 \text{ kr.}$ til 15,025 kr. Efter andre georgister $213 \times 25 \text{ kr.} = 5.325 \text{ kr.}$ til 12.975 kr.

Han ejer:

Før georgismen: 18.300 kr. – 9.150 kr. gæld = 9.150 kr.

Efter georgismen: 15.025 kr. – 9.150 kr. gæld = 5.875 kr.
(dr. Starcke)

Efter georgismen: 12.975 kr. – 9.150 kr. gæld = 3.825 kr.
(andre georgister) .

En betydelig nedgang i formue og en betydelig vækst i skat. Og så er der endda regnet med alt for lille en jordværdi. Den er sat til 5.640 kr. Af 18.300 kr. Den burde ikke sættes under 6.500 kr., hvilket ville have bevirket et yderligere tab for manden i skat og formue.

Jeg behøver vist ikke at gå flere eksempler igennem. Alt er tydeligt og klart.

Men for at man ikke skal sige, at dette dog kun gælder for større husmænd, vil jeg tage et eksempel for et mindre husmandsbrug:

Almindeligt husmandsbrug.

Værdi 8.000 kr., jordværdi 3.000 kr., gæld 3.000 kr.

Nuværende skatteforhold:		Efter georgismen:	
	kr.		kr.
Ejendomsskyld	5	Grundskyld 4% af 3.000	120
Indkomst- og formueskat	4	Indkomstskat	0

Toldskat (5½% af Indkomst)	50	Toldskat	0
Ialt	59	Ialt	120

Hans skat er vokset fra 59 kr. Til 120 kr.

Efter dr. Starcke er ejendomsprisen faldet med 61 kr. x 25 kr. = 1.525 kr. til 6.475 kr., efter andre georgister med 115 kr. x 125 kr. = 2.875 kr. til 5125 kr.

Han ejer:

Før georgismen: 8.000 kr. – 3.000 kr. = 5.000 kr.

Efter georgismen: 6.475 kr. – 3.000 kr. = 3.475 kr.
(dr. Starcke)

Efter georgismen: 5.125 kr. – 3.000 kr. = 2.125 kr.
(andre georgister)

Fordelen ved georgismen synes altså ej heller indlysende for et almindeligt husmandsbrug, tværtimod.

J. E. Lange har ved nogle behændigt opstillede eksempler villet vise, hvad folk ville tjene ved georgismens indførelse, men han har ikke været behændig nok, thi han har samtidig afsløret systemet.

Jeg har ikke mere at tilføje, jeg kan slutte min bog. J. E. Langes skatteregnskaber viser tydeligt husmændene og gårdmændene, hvad de har at vente sig af georgismen; de ser deraf, at de er blevet narret, når man har indbildt dem, at de ville tjene ved reformen.

Men hvor kunne også nogen tro, at nogen jordejerstand ville tjene, når alle de skatter, vi alle nu betaler, skal lægges over på jorden.

Og så kan man sige, så meget man vil, at det er jorden, der skal gøres til træl, og lignende fraser, og at det er jorden, der skal betale, *men når skatteopkræveren kommer, så er det nu alligevel gårdmanden og husmanden, der skal udrede skatten.*